

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก. รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญในการสัมภาษณ์เชิงลึก

ชื่อ	หน่วยงาน
1. อาจารย์พิชัย วาสนาส่ง	นักวิทยุโทรทัศน์อาวุโส
2. ศ.สุกัญญา สุกบรรทัด	นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน
3. รศ. พิสิษฐ์ ขวาลาวัช	นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน
4. รศ.ดร.พนา ทองมีอาคม	กรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ
5. คุณวสันต์ ภัยหลิกี้	รองผู้อำนวยการด้านปฏิบัติการ องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย
6. คุณโอโธทัย อุดมศิลป์	ผู้อำนวยการสถาบันวิชาการสื่อสารสาธารณะ Thai PBS
7. คุณเรืองชัย ทรัพย์นิรันดร์	หนังสือพิมพ์มติชน
8. คุณบุญเลิศ กษายุทธเดช	บรรณาธิการข่าว หนังสือพิมพ์มติชน
9. คุณพัชระ สารพิมพา	ผู้อำนวยการสถานีวิทยุ FM 100.5 อสมท.
10. พ.ต.อ.สุชาติ วงศ์อนันต์ชัย	ผู้ตรวจราชการ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
11. คุณธีรชัย รังสีกุล	ที่ปรึกษาฝ่ายตรวจสอบรายการ สถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 5
12. คุณฐานิยา พงษ์ศิริ	ผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์ TNN 2 บมจ.ทรู วิชั่นส์
13. ดร.อุณาโลม จันทร์รุ่งมณี	ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ม.บูรพา

ชื่อ	หน่วยงาน
14. คุณภูวนาถ เข้าวรรณโณ	ผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายรายการสถานีโทรทัศน์เอเชียเซเทิลไลท์
15. คุณมนตรี อุดมพงษ์	ผู้สื่อข่าว สถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 3
16. คุณเอื้องอรุณ สมิตสุวรรณ	นักเขียนบทโทรทัศน์
17. บาทหลวงอนุชา ไชยเดช	สื่อมวลชนคาทอลิกประเทศไทย
18. คุณธีรพัฒน์ อังสุขवाल	ผู้ช่วยหัวหน้าเครือข่ายครอบครัวและเฝ้าระวังและ สร้างสรรค์สื่อ มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว
19. คุณศรีสุตา ดันทะอธิพานิช	ผู้จัดการมูลนิธิอินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทย
20. คุณลัดดา ตั้งสุภาชัย	ผู้อำนวยการศูนย์เฝ้าระวังทางวัฒนธรรม

ภาคผนวก ข. แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน เพื่อนำผลการศึกษาไปจัดทำเป็นกรอบและข้อเสนอแนะในการพัฒนาจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนต่อไป แบบสอบถามแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนในปัจจุบัน

ตอนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติ/ควบคุมจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

ตอนที่ 4 มาตรการป้องกันและลงโทษการฝ่าฝืนจริยธรรมของสื่อมวลชน

ตอนที่ 5 ประเด็นที่ควรถูกกำหนดไว้เป็นจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

ตอนที่ 6 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการพัฒนาจริยธรรมของสื่อมวลชน

ขอขอบคุณอย่างสูงในความร่วมมือ

สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

*****

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องหน้าข้อความที่ตรงกับตัวท่านมากที่สุด

1. เพศ	☐ ชาย	☐ หญิง
2. อายุ	☐ น้อยกว่า 20 ปี	☐ 21-30 ปี
	☐ 31-40 ปี	☐ 41-50 ปี
	☐ 51-60 ปี	☐ อายุมากกว่า 60 ปี
3. รายได้ต่อเดือน (ถ้าเป็นนักเรียนนักศึกษาให้หมายถึงรายรับจากผู้ปกครอง)	☐ ต่ำกว่า 10,000 บาท	☐ 10,001-20,000 บาท
	☐ 20,001-30,000 บาท	☐ 30,001-40,000 บาท
	☐ 40,001-50,000 บาท	☐ มากกว่า 50,000 บาท
4. ระดับการศึกษาสูงสุด	☐ ประถมศึกษา	☐ มัธยมต้น
	☐ มัธยมปลาย/ ปวช.	☐ อนุปริญญา/ปวส.
	☐ ปริญญาตรี	☐ ปริญญาโท
	☐ ปริญญาเอก	☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

5. ปัจจุบันท่านประกอบอาชีพอะไร

- ☐ รับราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ ☐ พนักงาน/ลูกจ้างเอกชน
- ☐ ประกอบธุรกิจ/เจ้าของกิจการ ☐ นักเรียน/นักศึกษา
- ☐ สื่อมวลชน (โปรดระบุประเภทของสื่อ.....)
- ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ.....)

6. ท่านปฏิบัติงานในตำแหน่งเทียบเท่ากับระดับใด

- ☐ ผู้บริหาร (โปรดระบุ).....
- ☐ ผู้ปฏิบัติงาน (โปรดระบุ).....
- ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ.....)

7. หากท่านทำงานแล้ว ท่านมีประสบการณ์ในการทำงานมาเป็นเวลากี่ปี

- ☐ น้อยกว่า 5 ปี ☐ 5 -10 ปี
- ☐ 11-15 ปี ☐ 16-20 ปี
- ☐ มากกว่า 20 ปี

8. หากท่านเป็นสื่อมวลชน ท่านมีประสบการณ์ในการทำงานด้านสื่อมวลชนมาเป็นเวลากี่ปี

- ☐ น้อยกว่า 5 ปี ☐ 5 -10 ปี
- ☐ 11-15 ปี ☐ 16-20 ปี
- ☐ มากกว่า 20 ปี

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนในปัจจุบัน

โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อ	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	สื่อมักนำเสนอข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมาและรอบด้าน					
2	สื่อมักนำเสนอข้อมูลที่เป็นกลางและเป็นธรรมกับทุกฝ่าย					
3	สื่อมักนำเสนอข้อมูลเพื่อประโยชน์สาธารณะ					
4	สื่อมักนำเสนอข้อมูลเกินความเป็นจริงเพื่อสร้างความสนใจ					
5	สื่อมักนำเสนอข้อมูลด้วยความลำเอียง แบ่งฝ่าย และมีอคติ					
6	สื่อส่วนมากไม่สอดคล้องกับความคิดเห็นส่วนตัวในการนำเสนอข้อมูล					
7	สื่อมักมีการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลที่นำเสนอ					
8	สื่อมักเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายหรือถูกพาดพิงได้ชี้แจงข้อเท็จจริงผ่านสื่อ					
9	สื่อมักจะแก้ไขให้ทันที เมื่อมีการนำเสนอข้อมูลผิดพลาด					

ข้อ	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
10	สื่อมักช่วยปกปิดชื่อ ภาพ และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียหาย					
11	สื่อมักช่วยปกป้องสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะ กลุ่มเด็ก สตรี และผู้ด้อยโอกาส					
12	สื่อส่วนมากนำเสนอข้อมูลอย่างระมัดระวัง โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย					
13	สื่อมักมีการเสนอข้อมูลในลักษณะที่ละเมิดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์					
14	สื่อมักมีการคัดลอกข้อมูลกันมาก โดยไม่บอกที่มา					
15	สื่อหนังสือพิมพ์มักเสนอเนื้อหาจากดรามาก่อนการ ความรุนแรง หรือน่าหวาดเสียว โดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของสาธารณชน					
16	สื่อโทรทัศน์มักเสนอเนื้อหาจากดรามาก่อนการ ความรุนแรงหรือน่าหวาดเสียว โดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของสาธารณชน					
17	สื่อวิทยุและโทรทัศน์มักนำเสนอโฆษณาแฝงในรายการต่างๆ					
18	สื่อโทรทัศน์มักนำเสนอเรื่องราวทางเพศและความรุนแรงในช่วงเวลาที่ไม่เหมาะสมสำหรับเด็ก					
19	สื่อมักใช้อินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางในการนำเสนอข้อมูลโดยไม่คำนึงถึงความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับผู้อื่นหรือสังคม					
20	ข้อมูลข่าวสารทางอินเทอร์เน็ตมีความน่าเชื่อถือน้อย					
21	ข้อมูลและภาพข่าวในอินเทอร์เน็ตมักถูกสื่อแต่งเติมหรือดัดแปลงจนคลาดเคลื่อนกับความเป็นจริง					
22	ข้อมูลในอินเทอร์เน็ตมีความถูกต้องและน่าเชื่อถือเท่ากับสื่ออื่น					
23	สื่อมักใช้อินเทอร์เน็ตในการนำเสนอภาพลามกอนาจาร/ความรุนแรง มากกว่าการนำเสนอทางหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์					
24	สื่อมักใช้อินเทอร์เน็ตในการนำเสนอความคิดเห็นส่วนตัวมากเกินไป					
25	สื่อมักใช้อินเทอร์เน็ตในการนำเสนอข้อมูลโดยขาดการกลั่นกรองข้อเท็จจริง และตรวจสอบแหล่งที่มา					
26	สื่อส่วนมากมักละเลยจรรยาบรรณ/จริยธรรมของวิชาชีพตน					
27	สื่อมักมีการอวดอ้างหรืออาศัยตำแหน่งหน้าที่ของตนเพื่อเรียกร้องสิทธิพิเศษหรือผลประโยชน์โดยมิชอบ					
28	สื่อมักช่วยปกป้องความผิดของพวกเดียวกัน					
29	สื่อมักรักษาสมดุลหรือประนีประนอมระหว่างประโยชน์ของเจ้าของสื่อและความเป็นวิชาชีพของตนได้					
30	สื่อมักรักษาสมดุลระหว่างประโยชน์ของเจ้าของสื่อและประโยชน์ของประชาชนได้					
31	สื่อส่วนใหญ่คำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนและสาธารณะเป็นหลัก					
32	ผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อส่วนมาก มีความเคร่งครัดในจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ					
33	เจ้าของ/ผู้ประกอบการงานด้านสื่อส่วนมาก มีความเคร่งครัดในจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ					
34	องค์กร/สถาบันด้านสื่อส่วนมากมีความเคร่งครัดและเอาใจจริงเอาใจในการกำกับดูแลจริยธรรมสื่อมวลชน					

ตอนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติ/ควบคุมจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

ข้อ	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	ผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อส่วนมากเน้นการทำงานเพื่อประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง					
2	สมาคมวิชาชีพสื่อมวลชนส่วนใหญ่ไม่มีการลงโทษผู้กระทำผิด/ฝ่าฝืนจริยธรรมอย่างจริงจัง					
3	ผู้ประกอบการกิจการ/เจ้าของสื่อมักคำนึงถึงความปลอดภัยและผลประโยชน์ของตนจนละเลยจริยธรรมในการทำหน้าที่สื่อมวลชน					
4	สื่อมักมีความมีความสัมพันธ์ และเกรงใจกัน จึงไม่ตรวจสอบการทำงานระหว่างสื่อด้วยกัน					
5	สื่อมักจะยอมปฏิบัติตามหากมีการร้องขอจากทางการเมือง					
6	การไม่มีองค์กรรองรับที่ถูกต้อง ทำให้สื่อขาดแนวทางในการกำกับดูแลที่ชัดเจน ส่งผลถึงความรับผิดชอบในการผลิตและนำเสนอเนื้อหา					
7	ปัจจัยด้านความแตกต่างและความตระหนักส่วนบุคคลส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อมีจริยธรรมแตกต่างกัน					
8	ผู้บริโภคสื่อยังขาดความตระหนักและความสนใจในการตรวจสอบหรือการรู้เท่าทันสื่อ					
9	องค์กรสื่อหรือสมาคมวิชาชีพสื่อไม่มีเกณฑ์ด้านจริยธรรมที่ชัดเจน ทำให้เจ้าของ หรือ ผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อไม่ให้ความสำคัญในเรื่องจริยธรรมวิชาชีพ					
10	สื่อมีความหลากหลายแขนงและมีองค์กรวิชาชีพเฉพาะของตนเองที่เป็นอิสระทำให้ขาดความเป็นเอกภาพในการกำกับควบคุมดูแลซึ่งกันและกัน					
11	การที่สื่อมวลชนไม่ถูกบังคับให้ต้องเข้าเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพ ทำให้เป็นช่องว่างในการที่ไม่ถูกตรวจสอบหรือถูกควบคุมกำกับดูแล					
12	สื่อที่ขาดจริยธรรมทำให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน เช่น ประชาชนอาจถูกชักจูงหรือโน้มน้าวไปในทางที่ผิดได้					
13	สื่อที่ขาดจริยธรรมส่งผลกระทบให้สื่อเองขาดความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจจากประชาชน					
14	กระบวนการตรวจสอบจริยธรรมสื่อมักไม่ค่อยเคร่งครัด เพราะมักจะตรวจสอบเมื่อมีการร้องเรียนเท่านั้น					
15	จริยธรรมเป็นเรื่องของนามธรรม การตรวจสอบจริยธรรมสื่อจึงทำได้ยากและยังคงไม่ชัดเจน					
16	เจ้าของทุนและธุรกิจมีส่วนในการกำหนดทิศทางเนื้อหา โครงสร้าง และบทบาทของสื่อ จนอาจกระทบต่อจริยธรรมของสื่อได้					

ตอนที่ 4 มาตรการป้องกันและลงโทษการฝ่าฝืนจริยธรรมของสื่อมวลชน

ข้อ	รายการ	ระดับความเคเหิน				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
1	การควบคุมจริยธรรมสื่อควรใช้วิธีการให้สื่อกำกับดูแลตนเองก่อน					
2	การควบคุมจริยธรรมสื่อควรใช้วิธีการให้สื่อกำกับดูแลกันเอง					
3	การควบคุมจริยธรรมสื่อควรใช้วิธีการกำกับดูแลโดยใช้มาตรการทางกฎหมาย					
4	การควบคุมจริยธรรมสื่อควรใช้แนวคิดในเรื่องการกำกับดูแลโดยวิธีการผสมผสานระหว่างการกำกับดูแลตนเอง การกำกับดูแลกันระหว่างสื่อ และการใช้มาตรการทางกฎหมาย					
5	สื่อควรอยู่ภายใต้สมาคมวิชาชีพของตนเองเพื่อที่จะได้มีการกำกับดูแลจริยธรรมอย่างจริงจัง					
6	องค์กรที่ทำหน้าที่ในการกำกับดูแลด้านจริยธรรมสื่อทุกประเภทควรมีเพียงองค์กรเดียว เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและมีความเข้มแข็งในการกำกับดูแล					
7	เมื่อสื่อเกิดความผิดพลาด หรือ มีปัญหาเชิงจริยธรรมควรใช้วิธีการตักเตือนกันและขอความร่วมมือมากกว่าใช้การกำกับดูแลกัน					
8	ภาครัฐไม่ควรแทรกแซงการตรวจสอบจริยธรรมของสื่อ ควรเป็นเพียงผู้สนับสนุน และอำนวยความสะดวกเท่านั้น					
9	องค์กรด้านสื่อควรมีจุดยืนด้านจริยธรรมที่ชัดเจนตรงกัน และต้องสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง					
10	หลักการกำกับดูแลจริยธรรม ควรมีความแตกต่างกันไปตามประเภทของสื่อ					
11	สื่อทั้งกระแสหลักและกระแสรอง รวมถึงสื่อที่อยู่ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคควรยึดถือหลักจริยธรรมเดียวกันมากกว่าการมีจริยธรรมเฉพาะประเภท					
12	เจ้าของทุน ธุรกิจ ควรให้อิสระแก่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการทำงานของสื่อ เพราะการแทรกแซงอาจมีผลกระทบต่อจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม					
13	ภาครัฐ ควรมีบทบาทในการกำหนดจริยธรรมเชิงนโยบายที่คำนึงถึงความเป็นจริง ตลอดจนการสนับสนุนและส่งเสริมอย่างต่อเนื่องจริงจัง					
14	ประชาชนควรมีส่วนร่วม รู้เท่าทันและตรวจสอบจริยธรรมสื่อโดยการสะท้อนความคิดเห็นไปยังสื่ออื่นๆ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง					
15	สถาบันการศึกษาในฐานะที่เป็นผู้สอนและผลิตนักสื่อสารมวลชนควรมีบทบาทในการสอดแทรกและให้ความสำคัญเรื่องจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษา					
16	องค์กรสื่อควรมีการเปิดศูนย์ร้องเรียนรับปัญหาด้านจริยธรรม รวมถึงการกำหนดกลไกแก้ไขอย่างชัดเจน					
17	ควรมีการรณรงค์ให้สื่อมวลชนได้เข้าเป็นสมาชิกสมาคมวิชาชีพ เพื่อให้สามารถกำกับดูแล และมีแนวปฏิบัติด้านจริยธรรมที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน					
18	องค์กรวิชาชีพสื่อ หน่วยงานภาครัฐ และสถาบันการศึกษาควรมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมทั้งเจ้าของผู้ประกอบการ และผู้ปฏิบัติงานสื่อ ในรูปแบบต่างๆ อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ					

ตอนที่ 5 ประเด็นที่ควรถูกกำหนดไว้เป็นจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ท่านคิดว่าประเด็นต่อไปนี้ควรถูกกำหนดไว้เป็นจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนมากน้อยเพียงใด

ข้อ	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	ความเป็นกลาง ไม่ลำเอียงในการทำหน้าที่สื่อมวลชน					
2	ความถูกต้องแม่นยำในการนำเสนอข้อมูล					
3	ความรับผิดชอบต่อสังคม					
4	การคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ					
5	การเคารพสิทธิและความเป็นส่วนตัวของผู้อื่น					
6	การช่วยปกปิดแหล่งข้อมูลเพื่อปกป้องไม่ให้ได้รับความเสียหาย					
7	การนำเสนอข้อมูลที่ไม่บิดเบือนจากความเป็นจริง					
8	การไม่นำเสนอภาพอุจาด และเนื้อหาลามกอนาจาร					
9	การไม่นำเสนอเนื้อหาความรุนแรง					
10	การไม่ใช้วิชาชีพสื่อมวลชนเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ					
11	ความซื่อสัตย์และการยึดมั่นเกียรติภูมิแห่งวิชาชีพสื่อมวลชน					
12	การแสดงความรับผิดชอบต่อผู้เสียหายและแหล่งข้อมูล					
13	ความระมัดระวังในการแสดงความคิดเห็นส่วนตัว					
14	การอ้างอิงและให้เกียรติแหล่งที่มาของข้อมูลที่น่ามาเผยแพร่					
15	การนำเสนอข้อมูลต้องมีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย					
16	การนำเสนอเนื้อหาด้วยความสุภาพและมีรสนิยม					
17	การนำเสนอเนื้อหาที่เป็นประโยชน์และส่งเสริมค่านิยมที่ถูกต้อง					
18	การทำหน้าที่อย่างโปร่งใส ให้สังคมตรวจสอบได้					
19	การทำหน้าที่ตรวจสอบสื่อด้วยกัน					
20	การใช้ภาษาที่ถูกต้อง สุภาพและเหมาะสม					
21	การรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรม และศีลธรรมอันดี					
22	การใช้วิจารณญาณในการกลั่นกรองข้อมูลก่อนการเผยแพร่					
23	การให้ความสำคัญกับประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ					
24	การจัดช่วงเวลาออกอากาศเนื้อหารายการที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ					
25	การไม่ตกอยู่ใต้อำนาจหรือการครอบงำของธุรกิจหรืออิทธิพลที่มีขอบ					
26	การยึดมั่นและปฏิบัติตามอุดมการณ์ ปทัสถานและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน					
27	การช่วยชี้นำสังคมไปในทิศทางที่ถูกต้อง					
28	การไม่นำเสนอภาพหรือข้อความที่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์					
29	การระมัดระวังประเด็นที่อาจกระทบต่อเชื้อชาติศาสนา และกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคม					
30	การระมัดระวังและตรวจสอบผู้แสดงความคิดเห็นต่อการเสนอข่าว/เรื่องราวบนอินเทอร์เน็ตที่ใช้ถ้อยคำไม่สุภาพ					
31	การไม่นำเสนอ/ส่งข้อมูลอันเป็นเท็จหรือสร้างความเสียหายให้ผู้อื่น					

ข้อ	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
32	การไม่นำเสนอ/ส่งข้อมูลอันอาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดหรือ วุ่นวายในสังคม					
33	การไม่นำเสนอ/ส่งข้อมูลอันอาจกระทบต่อความมั่นคงของ ประเทศชาติ					
34	การไม่นำเสนอ/ส่งข้อมูลอันอาจกระทบต่อสถาบันอันเป็นที่ เคารพ					
35	การมีความรับผิดชอบด้านจริยธรรมของผู้ประกอบกิจการ/ เจ้าของสื่อ					
36	การกำหนดมาตรการลงโทษ/กำกับดูแลผู้กระทำผิด/ฝ่าฝืน จริยธรรม โดยสมาคมวิชาชีพสื่อมวลชนที่เกี่ยวข้อง					
37	การสร้างจิตสำนึก การปลูกฝังอุดมการณ์ การยึดถือในเกียรติ และความภาคภูมิใจในวิชาชีพ					

ตอนที่ 6: ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการพัฒนาจริยธรรมของสื่อมวลชน

ด้านการปฏิบัติงานของสื่อ

ด้านการกำกับดูแล/ควบคุมจริยธรรมในวิชาชีพสื่อ

ด้านบทบาทของหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง

ด้านอื่นๆ

ภาคผนวก ค. บทความสำหรับการเผยแพร่

เตรียมตีพิมพ์ในวารสารนิเทศศาสตร์ มสธ. ปีที่ 3 ฉบับวันที่ 5 ตุลาคม 2556 (ร่างตามเอกสารแนบหมายเลข 1)

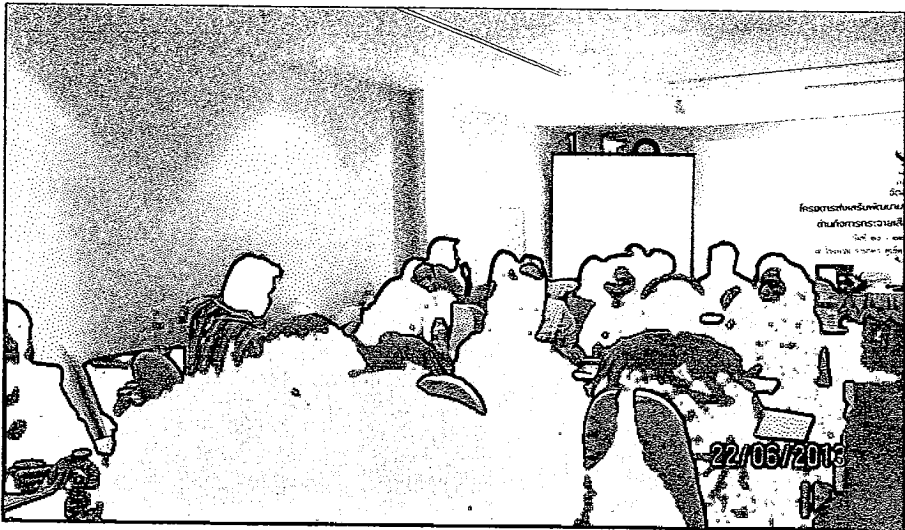
กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการไปใช้ประโยชน์

เป็นกิจกรรมที่หัวหน้าโครงการได้นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ คือ

ด้านวิชาการ

นำไปใช้ประโยชน์ในการบรรยายหัวข้อ “จริยธรรมและจรรยาบรรณในการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์” ในการอบรม “โครงการส่งเสริมมาตรฐานการประกอบกิจการด้านกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ระหว่างวันที่ 21-22 มิถุนายน 2556 ณ โรงแรมรามาดา ภูเก็ต เซาท์ซี ภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต (ตามภาพ และเอกสารแนบ) โดยมีผู้เข้ารับการอบรมเป็นผู้ประกอบการสื่อมวลชนในจังหวัดภูเก็ตและพังงา จำนวน 70 คน

เอกสารแนบหมายเลข 1

จริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

Professional Media Ethics

ศิริวรรณ อนันต์โท¹

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนในประเทศไทย 2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน 3) หาแนวทาง/มาตรการกำกับดูแลและส่งเสริมการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน และ 4) นำเสนอกรอบจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน โดยมีระยะเวลาดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนธันวาคม 2553 – เดือนมีนาคม 2556 ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างเชิงปริมาณและคุณภาพ มีการดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อมวลชนและผู้บริหารของสื่อหนังสือพิมพ์ สื่อวิทยุ กระจายเสียง สื่อโทรทัศน์ และสื่ออินเทอร์เน็ต จำนวน 20 คน คัดเลือกด้วยวิธีเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานสื่อมวลชนและประชาชนจำนวน 400 คน จากภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก และภาคใต้ ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติพรรณนา และขั้นตอนที่ 3 การสัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการและนักวิชาชีพสื่อมวลชน มีการสุ่มตัวอย่างแบบ

Abstract

The research study on “Professional Media Ethics” was aimed to 1) study the current situation of ethical conduct among Thai media professionals; 2) study the problems and obstacles in following the rules of professional media ethics; 3) study the measures to regulate and promote the compliance with professional media ethics among Thai media professionals; and 4) propose the framework of professional media ethics. The research was conducted between December 2010 – March 2013. Using mixed method approaches, the research was done in three steps. Step 1: An in-depth interview of 20 media experts and executives from newspapers, radio, television and the Internet industry. The participants were purposively chosen based on their knowledge and experience. The data were analyzed using qualitative data analysis technique. Step 2: A survey of media practitioners and people in the middle, northern, northeastern, eastern, and southern parts of Thailand. The 400 sampling was collected using multi-stage

Assist Prof. PolLt.Col. Dr.Siriwan Anantho Ph.D. in Telecommunications, Ohio University, USA

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับสถานการณ์ด้านจริยธรรมสื่อในประเทศไทยพบว่า สื่อมวลชนมีปัญหาด้านจริยธรรมเพิ่มมากขึ้น แต่สื่อมวลชนเองก็มีความพยายามในการที่จะพัฒนาจริยธรรมของตนเองด้วย ผู้ให้ข้อมูลมีทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับความจำเป็นของการเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน ส่วนการไม่ปฏิบัติตาม หรือการละเมิดจริยธรรมของสื่อมวลชน พบว่ามีสาเหตุมาจากความไม่มีเกณฑ์ด้านจริยธรรมที่ชัดเจน การขาดความใส่ใจด้านจริยธรรมอย่างจริงจังขององค์กรสื่อและผู้ปฏิบัติงาน การยึดแนวคิดในเรื่องการกำกับดูแลตนเอง การไม่มีกฎหมายและไม่มีสมาคมที่เข้ามาดูแล การดำเนินธุรกิจสื่อแบบทุนนิยม รวมถึงการถูกแทรกแซงทางธุรกิจจนอาจทำให้สื่อขาดจริยธรรมได้ ด้านสภาพการบังคับใช้จริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน พบว่าเมื่อสมาชิกไม่ปฏิบัติตามจริยธรรม ส่วนใหญ่ไม่อาจควบคุมกันเองได้ เพราะมีความสัมพันธ์และเกรงใจกันเอง

การละเมิดหรือการไม่ปฏิบัติตามจริยธรรมมีผลกระทบใน 3 ส่วนหลักๆ คือ 1) ด้านประชาชน เพราะสื่อมีอิทธิพลต่อความคิดของผู้อ่าน/ผู้ชม/ผู้ฟัง/ประชาชน ในฐานะที่เป็นผู้รับสื่อหรือประเด็นสาร 2) ด้านสังคม เพราะสื่อช่วยให้ข่าวสารแพร่กระจายอย่างรวดเร็วจึงทำให้มีผลกระทบต่อสังคมในวงกว้างได้ง่าย และ 3) ด้านตัวสื่อเอง เพราะการขาดจริยธรรมทำให้สื่อขาดความน่าเชื่อถือ อย่างไรก็ตาม ในองค์กรสื่อส่วนใหญ่จะมีการตรวจสอบการปฏิบัติงานของตนอยู่แล้ว แต่ไม่ค่อยเคร่งครัดนัก และเนื่องจากจริยธรรมเป็นเรื่องของนามธรรม การตรวจสอบจึงยังคงไม่ชัดเจนเพียงพอ ทั้งยังมี

3: A focus group interview with media academics and practitioners. The 30 participants were purposively chosen and the data were analyzed using qualitative data analysis technique.

The results of qualitative research part showed that there has been increasing problems in professional media ethics in Thailand. However, at the same time, mass media themselves have tried to develop their professional ethics. According to the reasons for violating media ethics, the participants reported that the reasons included: there was no clear rule on media ethics; the media organization and practitioners had no serious intention to comply with the ethical guidelines; the preference of self-regulation; there was no regulation and professional association to oversee the ethical practice; and media capitalism. The research results also found the ethics sanction has always been ineffective because most media practitioners were unable to control each other due to their personal relationships.

The violation of media ethics had an effect in three main areas including: 1) people, because the media have an impact on people's opinion; 2) society, because the pervasiveness of the media can have great impact on society at large; and 3) the media themselves, because the lack of ethics led to the incredibility of the media. However most media organizations had their own measures

ระบบพรรคพวก ระบบอุปถัมภ์และมีความเกรงใจกันระหว่างสื่อด้วยกัน และไม่มีกฎหมายบังคับให้ปฏิบัติตามจริยธรรม การวิจัยนี้พบว่ามีปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามจริยธรรมของสื่อมวลชนมีอยู่ 4 ด้าน คือ ด้านเจ้าของทุน ด้านการเมือง ด้านภาครัฐ และด้านประชาชนที่ขาดความรู้เท่าทันสื่อ และขาดการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน

สำหรับแนวทางการควบคุมจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนนั้น ผู้ให้ข้อมูลบางส่วนสนับสนุนการควบคุมกันเองโดยให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วม บางส่วนเห็นว่าควรมีการสร้างจริยธรรมหลักและมีจริยธรรมย่อยแยกตามแขนงวิชาชีพ เพราะธรรมชาติของสื่อแต่ละประเภทมีความแตกต่างกัน ส่วนมาตรการป้องกัน กำกับดูแล และส่งเสริมจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน ควรให้รัฐเป็นหน่วยงานหลักควบคุมกำกับองค์กรสื่อมวลชนและองค์กรธุรกิจสื่อ รวมทั้งสถาบันการศึกษา ภาคประชาสังคม ชุมชนและผู้บริโภคสื่อก็ควรมีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่ตรวจสอบและสะท้อนประเด็นจริยธรรมของสื่อด้วยเช่นเดียวกัน

การสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนในปัจจุบัน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นโดยรวมต่อการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนในปัจจุบันอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกับความคิดเห็นของกลุ่มสื่อมวลชนและกลุ่มประชาชน ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติ/ควบคุมจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นโดยรวมต่อปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติ/ควบคุมจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

and mechanism to ensure media ethical conduct despite their ineffectiveness. The participants also reported that the ethics was relatively an abstract concept leading to an individual's subjective interpretation. Moreover there existed the patronage system among the media, and there was no legal enforcement on media ethical conduct. This research also found that challenges and obstacles in media ethical conduct included the ownership, politics, government, and audience who lacked of media literacy and participation in monitoring the media's roles and responsibilities.

In this research, some participants supported self-regulation measure, accompanied with people's participation. Some preferred general ethical guidelines for all media, with specific professional guidelines for each type of medium due to the differences in the nature of the media. According to the measures for prevention, regulation and promotion professional media ethics, the participants suggested that the government take an active roles together with media and business organizations, as well as academic sector, civil society, community and media consumers.

The survey found that the total opinion of respondents was at high level, as well as the opinion of separate media and people groups, on the issues of current media's professional practice; problems

ในระดับมาก เช่นเดียวกับความคิดเห็นของกลุ่มสื่อมวลชน และกลุ่มประชาชน ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรการป้องกัน การลงโทษ และการกำกับดูแลจริยธรรมของสื่อมวลชน ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นโดยรวมต่อมาตรการป้องกัน การลงโทษ และการกำกับดูแลจริยธรรมของสื่อมวลชนในระดับมาก เช่นเดียวกับความคิดเห็นของกลุ่มสื่อมวลชน และกลุ่มประชาชน สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่ควรถูกกำหนดไว้เป็นจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นโดยรวมต่อประเด็นที่ควรถูกกำหนดไว้เป็นจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน ทั้ง 37 ประเด็นในระดับมากที่สุด เช่นเดียวกับความคิดเห็นของกลุ่มสื่อมวลชน ในขณะที่กลุ่มประชาชนมีความคิดเห็นในระดับมาก

and obstacles on practicing and controlling media ethics; the measures on prevention, punishment and regulation of media ethical conduct. However, the total opinion of respondents was at the highest level, as well as the opinion of the media group, on the prioritization of the ethical issues.

1. บทนำ

สื่อมวลชนมีบทบาทและความสำคัญต่อชีวิตคนและสังคมเป็นอย่างมาก เช่น การทำหน้าที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม การส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสได้รับรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน และในโลกส่วนอื่นๆ ที่อยู่ห่างไกล ทำให้ประชาชนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้รับความบันเทิง และสามารถเพิ่มพูนประสบการณ์ชีวิตผ่านสื่อได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันนี้ เมื่อเทคโนโลยีการสื่อสารมีการพัฒนาไปไกลจนเกินกว่าจะหยุดยั้ง บทบาทของสื่อมวลชนยิ่งมีมากขึ้นเป็นทวีคูณ ไม่ว่าจะเป็นสื่อมวลชนยุคดั้งเดิมในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ จนกระทั่งสื่อสมัยใหม่ที่มีการเชื่อมต่อกันเป็นเครือข่าย เช่น อินเทอร์เน็ต ล้วนแล้วแต่มีศักยภาพที่ทำให้มนุษย์สามารถ

ติดต่อสื่อสารกันได้ง่ายขึ้น รวดเร็วขึ้น และสามารถเข้าถึงผู้รับสารจำนวนมากขึ้นพร้อมๆ กัน การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมปัจจุบันจึงหนีไม่พ้นการบริโภคสื่อ หรือการบริโภคข้อมูลข่าวสารทั้งความรู้และความบันเทิงผ่านสื่อได้เลย

แม้ว่าหน้าที่หลักที่สำคัญของสื่อมวลชน คือ การให้ข้อมูลข่าวสาร (to inform) การให้การศึกษา (to educate) และการให้ความบันเทิง (to entertain) แต่ในการทำหน้าที่เหล่านั้นก็ยังมีประเด็นที่ถกเถียงกันอย่างไม่จบสิ้น เช่น กรณีที่สื่อมีการนำเสนอภาพและเนื้อหาที่รุนแรง ลามกอนาจาร มีเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมต่อกาลเทศะและวุฒิภาวะของผู้อ่านและผู้ชมที่เป็นเด็กและเยาวชน หรือการรายงานข่าวที่ไม่เป็นกลางและบิดเบือนประเด็น ซึ่งสื่อมวลชนประเภทนี้ยังมีให้เห็นอยู่ทั่วไปทั้งในประเทศและต่างประเทศตลอดมา

อันที่จริงนั้น วิชาชีพสื่อมวลชนเป็นวิชาชีพที่ได้รับสิทธิและเสรีภาพเป็นพิเศษจากทุกสังคมมานับแต่อดีตจนปัจจุบัน เพราะเชื่อกันว่า “เสรีภาพของสื่อคือเสรีภาพของประชาชน” ดังนั้น บทบัญญัติของกฎหมายในหลายประเทศจึงได้รับรองถึงควมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของสื่อ ประกอบกับความต้องการบริโภคข้อมูลข่าวสารของประชาชนทุกกลุ่มเพิ่มขึ้นอย่างไม่มีขีดจำกัด จึงเป็นตัวเร่งให้สื่อมีบทบาทสำคัญและมีอิทธิพลต่อชีวิตคนและสังคมอย่างมากมาย และกว้างไกลมากขึ้นกว่าในอดีต ดังนั้น การทำงานของสื่อมวลชนจึงจำเป็นต้องยึดถือจริยธรรมและ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง จริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนมีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) ศึกษาสภาพการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนในประเทศไทย
- 2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีวิธีการดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอน โดยแต่ละขั้นตอน มีการกำหนดประชากร กลุ่มตัวอย่าง และวิธีการเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาไว้แตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1: การศึกษาสภาพการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนประเภทต่างๆ ในประเทศไทย ศึกษาปัญหา/อุปสรรคในการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน รวมทั้งการหาแนวทาง/มาตรการกำกับดูแลและส่งเสริมการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

จรรยาบรรณควบคู่ไปกับเสรีภาพที่ได้รับมาด้วย มิฉะนั้นเสรีภาพของสื่อจะกลับกลายเป็นเครื่องมือที่สามารถทำลายสังคมได้เท่าๆ กับการทำหน้าที่สร้างสรรค์สังคม การวิจัยเรื่องจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งเล็งเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการทบทวนและตรวจสอบบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในปัจจุบัน เพื่อส่งเสริมให้สื่อมวลชนทำหน้าที่ด้วยความถูกต้องเหมาะสมภายใต้กรอบแห่งเสรีภาพและความรับผิดชอบสูงสุดต่อสังคมไปพร้อมๆ กัน

3) หาแนวทาง/มาตรการกำกับดูแลและส่งเสริมการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

4) นำเสนอกรอบจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษานี้ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อสารมวลชนและผู้บริหารองค์กรสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อโทรทัศน์ และสื่ออินเทอร์เน็ต ทำการคัดเลือกด้วยวิธีเจาะจง (purposive sampling) เพื่อให้ได้บุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน จำนวน 20 คน วิธีการเก็บข้อมูลใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) อันจะนำไปสู่การออกแบบสอบถาม (questionnaires) สำหรับการสำรวจในขั้นตอนที่ 2 และการสร้างคำถามสำหรับการสัมภาษณ์

กลุ่มในขั้นตอนที่ 3 ต่อไป การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพจากข้อมูลการสัมภาษณ์ เพื่อหาความเหมือน (similarities) และความต่าง (differences) ของประเด็นและความหมาย และนำมาจัดหมวดหมู่ (categories) ภายใต้หัวข้อ (themes) ซึ่งกำหนดขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2: การสำรวจความคิดเห็นของสื่อมวลชนและประชาชนเกี่ยวกับการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน การหาแนวทาง/มาตรการกำกับดูแลและส่งเสริมการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน รวมทั้งประเด็นที่ควรกำหนดไว้เป็นจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

ประชากรในการศึกษา ได้แก่ บุคลากรด้านสื่อสารมวลชนระดับผู้ปฏิบัติ และประชาชนผู้บริโภคสื่อทั่วประเทศ จำนวนรวม 400 คน

พื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ภาคกลาง: กรุงเทพมหานคร ภาคเหนือ: จังหวัดเชียงใหม่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: จังหวัดขอนแก่น ภาคตะวันออก: จังหวัดชลบุรี และภาคใต้: อ. หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นศูนย์กลางของแต่ละภาคที่มีความเจริญทั้งในด้านเศรษฐกิจ การศึกษา และสังคม ตลอดจนมีการดำเนินกิจการสื่อสารมวลชนที่มีความหลากหลายและครอบคลุมมาก

ที่สุดในทุกประเภท วิธีการสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multistage sampling) เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม โดยให้กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นต่างๆ แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำผลการคำนวณค่าเฉลี่ยมาแปลผลเป็นระดับความคิดเห็น 5 ระดับ คือ น้อยที่สุด (1.00 – 1.80) น้อย (1.81 – 2.60) ปานกลาง (2.61 – 3.40) มาก (3.41 – 4.20) และมากที่สุด (4.21- 5.00)

ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 และ 2 ประกอบกับการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องมาสร้างกรอบการสัมภาษณ์กลุ่มในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 3: การสัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการและนักวิชาชีพสื่อมวลชน

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ นักวิชาการและนักวิชาชีพสื่อมวลชนจากสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อโทรทัศน์ และสื่ออินเทอร์เน็ต ทำการคัดเลือกด้วยวิธีเจาะจง เพื่อให้ได้ผู้ให้ข้อมูลที่มีความเชี่ยวชาญ/ประสบการณ์เกี่ยวกับจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนทุกประเภท จำนวน 30 คน เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่ม (focus group interview) และใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพเช่นเดียวกับขั้นตอนที่ 1

4. การจัดเสวนาวิชาการและนำเสนอผลงานต่อสาธารณะ

ผู้วิจัยได้จัดเสวนาวิชาการเพื่อให้ความรู้และรับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้อง/ผู้มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน จำนวน 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 เรื่อง “จริยธรรมของสื่อเก่าและสื่อใหม่ ในยุคโลกไร้พรมแดน” เมื่อวันที่ 26

สิงหาคม 2554 และครั้งที่ 2 เรื่อง “จริยธรรมและความรับผิดชอบของสื่อมวลชนไทยในโลกแห่งการแข่งขัน” เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2555 นอกจากนั้น ยังมีการนำเสนอความก้าวหน้าและผลการวิจัยต่อสาธารณะอีก 2 ครั้งในการประชุม

วิชาการเรื่อง จริยธรรมในวิชาชีพ: วิกฤตหรือโอกาสในการพัฒนาสังคมไทย ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2555 และครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2556 และมีการรวบรวมข้อคิดเห็นที่ได้รับจากการเสวนาและการประชุมวิชาการไป

สังเคราะห์ร่วมกับผลการวิจัยเพื่อสร้างกรอบจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนที่มีความสมบูรณ์และครอบคลุมประเด็นปัญหาตามมุมมองของผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนต่อไป

5. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยนี้มีความน่าเชื่อถือ (trustworthiness) ตามหลักวิชาการ ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (triangulation หรือ cross examination) โดยวิธีการดังนี้ (Denzin, 2006)

5.1 ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed methods) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research)

5.2 ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยที่หลากหลาย (methodology triangulation) อันได้แก่ การ

เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) การสำรวจความคิดเห็น (survey) และการสัมภาษณ์กลุ่ม (focus group interview)

5.3 มีการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่างๆ (data triangulation) เช่น จากวิธีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสัมภาษณ์กลุ่ม ในสถานที่ และระยะเวลา ที่ต่างกัน รวมทั้งการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

5.4 ใช้ผู้วิจัยที่หลากหลาย (investigator triangulation) ในขั้นตอนของการเก็บข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความเป็นกลางมากที่สุด

6. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้เป็น 2 ส่วน ดังนี้

6.1 ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

จากการสัมภาษณ์บุคลากรด้านสื่อสารมวลชนระดับผู้บริหาร สามารถสรุปผลได้ตามประเด็นต่อไปนี้

6.1.1 สถานการณ์ด้านจริยธรรมสื่อในประเทศไทย

ด้านสถานการณ์โดยทั่วไปเกี่ยวกับจริยธรรมสื่อมวลชน พบว่าสื่อมีปัญหาด้านจริยธรรมเพิ่มมากขึ้น เกิดจากการที่มีองค์กรสื่อเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะสื่อใหม่ และสื่อชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่ยัง

ขาดองค์รววิชาชีพรองรับอย่างเป็นทางการ ทำให้สื่อมวลชนเหล่านี้ยังไม่มีแนวทาง ในการกำกับดูแลที่ชัดเจน นอกจากนั้นยังมีปัญหาจากผู้ประกอบการ และผู้ปฏิบัติภายใต้ระบบทุนนิยม มีการแทรกแซงทางการเมือง การขาดความรู้ด้านจริยธรรม และการขาดความเคร่งครัดในการกำกับดูแลกันเอง ปัญหาด้านจริยธรรมอาจเกิดจากความไม่รู้ของผู้ปฏิบัติงาน หรือผู้บริหารไม่มีการตรวจสอบสื่อมากขึ้น อย่างไรก็ตาม สื่อมวลชนเองก็มีความพยายามในการที่จะพัฒนาจริยธรรมของตนเองด้วย

ด้านความจำเป็นของการเข้าเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน พบว่าผู้ให้ข้อมูล

มีทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย โดยส่วนที่เห็นด้วยนั้น ระบุว่ามัลติมีเดียเพราะทำให้มีกฎระเบียบแบบแผน แต่สมาคมวิชาชีพต้องมีความเข้มแข็ง ไม่มีการเมือง พวกห้องหรือผลประโยชน์มาเกี่ยวข้อง มิฉะนั้น สื่อก็จะไม่เข้มแข็งและอาจตกเป็นเครื่องมือของคนบางกลุ่มได้ อย่างไรก็ตาม ผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการเข้าเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพมีความกังวลว่า อาจกลายเป็นการเพิ่มอำนาจต่อรองหรือหาผลประโยชน์ได้

ด้านสถานการณ์เกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตาม หรือการละเมิดจริยธรรม พบว่าการที่สื่อมวลชนไม่ปฏิบัติตาม หรือละเมิดจริยธรรม มีสาเหตุมาจากความไม่มีเกณฑ์ด้านจริยธรรมที่ชัดเจน ซึ่งเป็นผลมาจากการขาดความใส่ใจด้านจริยธรรมอย่างจริงจังขององค์กรสื่อ ผู้ปฏิบัติงานสื่อไม่ให้ความสำคัญกับหลักเกณฑ์ด้านจริยธรรม การยึดแนวคิดในเรื่องการกำกับดูแลตนเอง การไม่มีกฎหมายและไม่มีสมาคมที่เข้ามาดูแล นอกจากนั้นการละเมิดจริยธรรมอาจเกิดจากการดำเนินธุรกิจสื่อแบบทุนนิยม ทำให้สื่อคำนึงถึงรายได้หรือผลตอบแทนเชิงธุรกิจมากกว่าความถูกต้อง รวมถึงการถูกแทรกแซงทางธุรกิจจนอาจทำให้สื่อขาดจริยธรรมได้

ด้านสภาพการบังคับใช้จริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน พบว่าสภาพการบังคับใช้จริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนมี 2 กรณี คือ 1) กรณีที่สื่อมวลชน เป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพอยู่แล้ว เมื่อสมาชิกไม่ปฏิบัติตามจริยธรรม ก็จะมีการฟ้องร้อง ร้องเรียน และจะมีการสอบสวน แต่ส่วนใหญ่ไม่อาจควบคุมกันเองได้ เพราะมีความสัมพันธ์และเกรงใจกันเอง และ 2) กรณีที่สื่อมวลชนยังไม่ได้เป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพ โดยเฉพาะสื่อที่เกิดขึ้นใหม่ ควรมีการใช้ระเบียบ

หรือกฎหมายรองรับให้องค์กรวิชาชีพรับผิดชอบกำกับดูแลด้วย

ด้านผลกระทบของการละเมิด หรือการไม่ปฏิบัติตามจริยธรรมของสื่อมวลชน พบว่าการละเมิดหรือการไม่ปฏิบัติตามจริยธรรมมีผลกระทบใน 3 ส่วนหลักๆ คือ 1) ด้านประชาชน เพราะสื่อมีอิทธิพลต่อความคิดของผู้อ่าน/ผู้ชม/ผู้ฟัง/ประชาชนในฐานะที่เป็นผู้รับสื่อหรือประเด็นสาร 2) ด้านสังคม เพราะสื่อช่วยให้ข่าวสารแพร่กระจายอย่างรวดเร็วจึงทำให้มีผลกระทบต่อสังคมในวงกว้างได้ง่าย และ 3) ด้านตัวสื่อเอง เพราะการขาดจริยธรรมทำให้สื่อขาดความน่าเชื่อถือ

ด้านการตรวจสอบและการบังคับใช้จริยธรรมของสื่อมวลชนพบว่าในองค์กรสื่อส่วนใหญ่จะมีการตรวจสอบการปฏิบัติงานของตนอยู่แล้ว แต่ไม่ค่อยเคร่งครัดนัก และมักจะตรวจสอบเมื่อมีการร้องเรียนเท่านั้น และเนื่องจากจริยธรรมเป็นเรื่องของนามธรรม การตรวจสอบจึงยังคงไม่ชัดเจนเพียงพอ ทั้งยังมีระบบพรรคพวก ระบบอุปถัมภ์ และมีความเกรงใจกันระหว่างสื่อด้วยกัน และกฎหมายก็ไม่ได้มีบทบัญญัติบังคับ ยกเว้นแต่จะใช้วิธีการพิจารณาร่วมกับทางกฎหมาย อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลส่วนหนึ่งสนับสนุนกลไกของการตรวจสอบควบคุมจริยธรรมสื่อมวลชนจากภายนอกด้วย

6.1.2 ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

การวิจัยนี้พบว่ามีปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามจริยธรรมของสื่อมวลชนอยู่ 4 ประการ คือ

1) ปัญหาอุปสรรคด้านเจ้าของทุน เพราะธุรกิจมีส่วนสำคัญในการกำหนดโครงสร้าง ทิศทาง เนื้อหา และบทบาทต่างๆ ของสื่อมวลชน จนอาจทำให้สื่อขาดการคำนึงถึง

จริยธรรม เนื่องจากมุ่งไปที่ระบบทุนมากกว่า ความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งอำนาจของทุนนี้ สามารถส่งผลกระทบไปถึงระดับผู้ปฏิบัติงาน สื่อมวลชนได้

2) ปัญหาอุปสรรคด้านการเมือง ซึ่งมี 2 ลักษณะ คือ 1) การแทรกแซงสื่อเพื่อผลประโยชน์หรืออำนาจแก่ฝ่ายตน รวมถึงการ แลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน และ 2) ความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นเจ้าของสื่อกับการ เป็นนักการเมือง

3) ปัญหาอุปสรรคด้านภาครัฐ ซึ่งส่วนใหญ่รัฐจะเป็นผู้กำหนดนโยบายโดยไม่ คำนึงถึงความเป็นจริง หรือในทางปฏิบัติ รัฐไม่ได้ ให้การสนับสนุนและส่งเสริมอย่างต่อเนื่องจริงจัง หรือบางครั้งสื่อก็มีการเผชิญกับอำนาจรัฐ

4) ปัญหาอุปสรรคด้านประชาชน คือการที่ประชาชนขาดความรู้เท่าทันสื่อ และ ขาดการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำหน้าที่ ของสื่อมวลชน จึงไม่สนใจในประเด็นเชิงจริยธรรม ของสื่อมากเท่าที่ควร

6.1.3 แนวทางการควบคุมจริยธรรม ในวิชาชีพสื่อมวลชน

แนวทางการควบคุมจริยธรรมใน วิชาชีพสื่อมวลชนสามารถสรุปได้เป็น 2 แนวทาง ได้แก่

1) การควบคุมกันเองเชิง จริยธรรม ผู้ให้ข้อมูลบางส่วนเห็นว่า ควรให้ ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อสังคม และการควบคุม หรือการตรวจสอบกันเอง เพราะสื่อย่อมมีความ เข้าใจในธรรมชาติของสื่อด้วยตนเองมากกว่าผู้อื่น นอกจากนั้น ผู้ให้ข้อมูลบางส่วนมีความเห็นว่าต้อง ใช้สังคมควบคุมด้วย อย่างไรก็ตามการกำกับดูแล กันเองมักจะมีปัญหาด้านการบังคับหรือการ ลงโทษ จึงมักเป็นการขอความร่วมมือมากกว่า

การกำกับดูแลกัน เมื่อเกิดความผิดพลาดจะใช้ การตักเตือนกันและขอความร่วมมือ นอกจากนั้น การควบคุมกันเองเชิงจริยธรรมควรปราศจากการ แทรกแซงของภาครัฐโดยภาครัฐควรมีบทบาท ในฐานะเป็นผู้สนับสนุนและอำนวยความสะดวก

2) การสร้างกรอบจริยธรรมร่วมกัน หรือแยกกันตามแขนงวิชาชีพสื่อ ผู้ให้ ข้อมูล ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับ 2 แนวทาง คือ 1) ควรมี การสร้างจริยธรรมร่วมกันเป็นหนึ่งเดียว 2) ควรมีการสร้างจริยธรรมหลักและมีจริยธรรมย่อย แยกตามแขนงวิชาชีพ ผู้ให้ข้อมูลที่มีแนวคิด ว่า ควรมีการสร้างจริยธรรมร่วมกันเป็นหนึ่งเดียว ให้ เหตุผลว่าจะทำให้สื่อมวลชนมีจุดยืนที่แน่นอน ตรงกัน แต่ที่สำคัญคือจริยธรรมต้องสามารถ นำไปปฏิบัติได้จริง ส่วนผู้ให้ข้อมูลที่เห็นว่าควรมี การสร้างจริยธรรมหลักและมีจริยธรรมย่อย กล่าวว่ายารธรรมชาติของสื่อแต่ละประเภทมีความ แตกต่างกัน และเนื้อหาข่าวสารเดียวกันที่ถูก นำไปเผยแพร่ในรูปแบบสื่อที่แตกต่างกันควรใช้ วิจารณ์ญาณและการกำกับดูแลที่แตกต่างกันด้วย อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าไม่ควรมี การแยกกันในลักษณะของประเภทสื่อกระแส หลักและกระแสรอง หรือประเภทสื่อส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค

6.1.4 มาตรการป้องกัน กำกับ คุดูแล และส่งเสริมจริยธรรมในวิชาชีพ สื่อมวลชน

มาตรการป้องกัน กำกับคุดูแล และ ส่งเสริมจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนนั้น สามารถสรุปได้เป็น 3 ประเด็น ได้แก่

1) หน่วยงาน/องค์กรที่ควรมี บทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมในวิชาชีพ สื่อมวลชนทุกภาคส่วนควรมีส่วนเกี่ยวข้อง โดย

รัฐควรเป็นหน่วยงานหลักควบคุมกำกับองค์กรสื่อมวลชนและองค์กรธุรกิจสื่อ รวมทั้งสถาบันการศึกษาในฐานะที่เป็นผู้สอนและผลิตนักสื่อสารมวลชน นอกจากนั้น ภาคประชาสังคม ชุมชนและผู้บริโภคสื่อก็ควรมีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่ตรวจสอบและสะท้อนประเด็นจริยธรรมของสื่อด้วยเช่นเดียวกัน

2) แนวทางการป้องกันและลงโทษผู้ฝ่าฝืนจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน มีการเสนอใน 4 ลักษณะคือ 1) การให้ความรู้และรณรงค์ปลูกจิตสำนึกเจ้าของสื่อและผู้ปฏิบัติให้ตระหนักถึงความสำคัญของจริยธรรม และมีการปรับเปลี่ยนวิธีการทำงาน 2) การออกกฎหมายและระเบียบต่างๆ เพื่อช่วยในการกำกับดูแล 3) การรณรงค์ ส่งเสริม และมีมาตรการจูงใจ และ 4) การใช้กลไกทางสังคม ทั้งนี้ มาตรการป้องกันและลงโทษทุกระดับต้องกระทำอย่างจริงจัง

3) แนวทางการพัฒนาจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน มีหลากหลายแนวทาง เช่น การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมทั้งเจ้าของและผู้ปฏิบัติงาน การออกกฎระเบียบข้อบังคับ การรณรงค์ให้สื่อมวลชนได้เข้าเป็นสมาชิกสมาคมวิชาชีพ การให้ประชาชนรู้เท่าทันและรู้จักการตรวจสอบสื่อ นอกจากนั้นผู้บริหารต้องให้ความสำคัญอย่างจริงจัง ส่วนภาครัฐควรให้อิสระและควรให้การสนับสนุนด้วย

สำหรับการสัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการและนักวิชาชีพสื่อมวลชน 4 กลุ่มสามารถสรุปผลได้ดังนี้

1) จริยธรรมวิชาชีพด้านสื่อหนังสือพิมพ์

ปัญหาและอุปสรรคที่พบคือ สมาคมและองค์กรวิชาชีพที่เกี่ยวข้องไม่มีบทลงโทษที่ชัดเจน ไม่มีอำนาจในการลงโทษ มี

แต่การขอความร่วมมือ นอกจากนั้น ผู้ประกอบการวิชาชีพไม่มีความเป็นมืออาชีพ (professional) มากพอ หลายครั้งที่ผู้สื่อข่าวมีจิตสำนึกในเรื่องจริยธรรม แต่โครงสร้างใหญ่คือตัวองค์กรสื่อไม่ได้วางระบบให้มีการปกป้องผู้สื่อข่าวในเรื่องนี้ เน้นการทำข่าวให้ขายได้ก่อน ในขณะที่ประเด็นเรื่องจริยธรรมเป็นเรื่องรอง การใช้หลักกำกับดูแลตนเองมีปัญหาคือทั้งสื่อที่เป็นตัวบุคคล และสื่อที่เป็นองค์กรไม่กำกับดูแลตนเอง

วิธีการกำกับดูแลและการลงโทษนั้นทำได้สองด้าน คือ วิธีการทางปกครองกับวิธีการทางกฎหมาย บางครั้งผู้เสียหายที่ได้รับผลกระทบจากสื่อมวลชนก็ไม่มีการฟ้องร้องด้วยเหตุของข้อจำกัดในเรื่องทุนทรัพย์ หรือเห็นว่าเป็นการเสียเวลา ดังนั้นองค์กรสื่อและเจ้าของสื่อจะต้องกล้าเซ็นเซอร์ตัวเองและคนของตัวเอง โดยเฉพาะเรื่องที่ผิดจริยธรรมหรือจรรยาบรรณ การกำกับดูแลที่ควรจะเป็นไปคือการกำกับดูแลร่วมกัน (co-regulation) ระหว่างภาครัฐ องค์กรสื่อ และสาธารณชน

2) จริยธรรมวิชาชีพด้านสื่อวิทยุกระจายเสียง

ปัจจุบันนี้ผู้จัดรายการวิทยุให้ความสำคัญตามความต้องการของนายทุนมากกว่าจริยธรรมที่ควรจะมีในฐานะที่เป็นสื่อมวลชน ปัจจุบันมีการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงเป็นจำนวนมากและหลากหลายประเภท ทำให้ผู้จัดรายการไม่สนใจที่จะควบคุมหรือตรวจสอบด้านจริยธรรมของตนหรือของผู้จัดรายการอื่นๆ เพราะขณะนี้ยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายที่ชัดเจนในการควบคุมอาศัยเพียงมาตรการว่ากล่าวตักเตือน หรือ

กระแสตอบรับจากผู้ฟังและกระแสสังคม ซึ่งไม่มีประสิทธิภาพนัก

ผู้จัดรายการวิทยุควรเริ่มจากตัวเอง โดยใช้จริยธรรมที่มีในชีวิตประจำวันเป็นหลักนำมาใช้ในวิชาชีพด้วย มาตรการป้องกันการดูแล และการลงโทษ สามารถแบ่งเป็นระดับต่างๆ คือ เริ่มจากระดับว่ากล่าวตักเตือนของผู้จัดรายการด้วยกันผ่านสมาคมนักจัดรายการ ระดับการกำกับดูแลตามมาตรการทางกฎหมาย จนถึงระดับสังคม คือ กระแสสังคมจากผู้ฟังและสังคมร่วมกันตรวจสอบ ดูแล และเรียกร้องให้ผู้จัดรายการสนใจในจริยธรรมของตนเอง

3) จริยธรรมวิชาชีพด้านสื่อโทรทัศน์

สื่อโทรทัศน์มุ่งทำเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจของผู้ชมระดับล่าง แต่ก็สามารถสอดแทรกประโยชน์ให้กับสังคมได้ ปัจจุบันสื่อโทรทัศน์มีการถ่ายทอดรายละเอียดที่ไม่สมควร ทำให้เกิดการเลียนแบบที่ไม่เหมาะสม ทั้งยังมีการเสนอข่าวรุนแรง เช่น ข่าวอาชญากรรม ดังนั้น ครอบครัวยุคใหม่ควรช่วยกันกรอง บางครั้งนักข่าวทำตัวเป็นบุคคลในข่าวเอง ทำเกินบทบาทหน้าที่ เช่น ทำตัวเป็นตัวแทนประชาชน เป็นตัวกลางเจรจาแทนรัฐบาล ทำตัวเป็นกลุ่มอำนาจ

ผู้ปกครองควรกลั่นกรองชี้แนะให้กับเด็กและเยาวชน ควรมีองค์กรกลางมาจัดทำมาตรฐานเพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์การปฏิบัติ ซึ่งหลักการการตรวจสอบจากคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (กบว.) แบบเดิมยังเป็นสิ่งจำเป็น ควรให้นักวิชาชีพผู้ปฏิบัติงานเข้าร่วมใน/ผู้เชี่ยวชาญ/มาตรฐานให้/การพิจารณาหรือจัดทำกฎระเบียบเหมาะสม ผู้ประกาศควรมีมาตรฐานกลางโดย

กสทชจัดการให้แล้วมีการควบคุมโดยองค์กรวิชาชีพ

4) จริยธรรมวิชาชีพด้านสื่ออินเทอร์เน็ต

การสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตมีลักษณะเป็นการแบ่งปันข้อมูล ในลักษณะสังคมเครือข่าย จึงเป็นช่องทางการสื่อสารที่ง่ายและรวดเร็ว รวมถึงมีความเป็นส่วนตัวในการสื่อสาร ทำให้มีความซับซ้อนยากแก่การแยกแยะและตรวจสอบจริยธรรมของแต่ละบุคคล

สถาบันครอบครัวที่ถือเป็นสังคมใกล้ชิด ต้องช่วยปลูกฝังเรื่องจริยธรรมควบคู่ไปกับสถาบันการศึกษาในฐานะที่เป็นผู้สอนและผลิตนักสื่อสารมวลชน การควบคุมจริยธรรมสื่ออินเทอร์เน็ตควรใช้แนวคิดในเรื่องการกำกับดูแล โดยวิธีการผสมผสานระหว่างการกำกับดูแลตนเอง และการกำกับดูแลกันระหว่างสื่อและการใช้มาตรการทางกฎหมาย เพื่อให้เกิดความเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนและสามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าที่ผ่านมา

6.2 ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

6.2.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 228 คน คิดเป็นร้อยละ 57.00 เพศชาย จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 43.00 ส่วนใหญ่มีอายุ 21 - 30 ปี จำนวน 167 คน คิดเป็นร้อยละ 41.75 รองลงมา มีอายุ 31 - 40 ปี จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 22.00 และมีอายุ 41-50 ปี จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 20.25 ส่วนใหญ่มีรายได้ 10,001 - 20,000 บาท จำนวน 171 คน คิดเป็นร้อยละ 42.75 รองลงมา มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 26.75 มีรายได้ 20,001 -

30,000 บาท จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 15.00 ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 261 คน คิดเป็นร้อยละ 65.25 มีการศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 14.25 มีการศึกษาระดับมัธยมปลาย/ปวช. จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 9.50 ส่วนด้านอาชีพนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามมีอาชีพเป็นสื่อมวลชนจำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 และประชาชนจำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 โดยประชาชนส่วนใหญ่เป็นพนักงาน/ลูกจ้างเอกชน จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 17.00 มีอาชีพรับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 12.25 นักเรียน/นักศึกษา จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 11.00 และประกอบธุรกิจ/เจ้าของกิจการ จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 6.75

6.2.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนในปัจจุบัน

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นโดยรวมต่อการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนในปัจจุบันทั้ง 33 ประเด็นในระดับมาก เช่นเดียวกับความคิดเห็นของกลุ่มสื่อมวลชนและกลุ่มประชาชน (ค่าเฉลี่ย 3.42, 3.41 และ 3.44 ตามลำดับ)

เมื่อจำแนกเป็นรายประเด็นแล้วพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวมมีความคิดเห็นระดับมากใน 18 ประเด็นได้แก่ สื่อมักนำเสนอข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมาและรอบด้าน (ค่าเฉลี่ย 3.52) สื่อมักนำเสนอข้อมูลเพื่อประโยชน์สาธารณะ (ค่าเฉลี่ย 3.70) สื่อมักนำเสนอข้อมูลเกินความเป็นจริงเพื่อสร้างความสนใจ (ค่าเฉลี่ย 3.59) สื่อมักมีการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลที่น่าเสนอ (ค่าเฉลี่ย 3.55) สื่อมักเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายหรือผู้ถูกพาดพิงได้

ชี้แจงข้อเท็จจริง (ค่าเฉลี่ย 3.42) สื่อมักช่วยปกป้องสิทธิมนุษยชนโดยเฉพาะ เด็ก สตรี และผู้ด้อยโอกาส (ค่าเฉลี่ย 3.58) สื่อนำเสนอข้อมูลอย่างระมัดระวัง เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย (ค่าเฉลี่ย 3.53) สื่อวิทยุและโทรทัศน์มักนำเสนอเรื่องราวทางเพศ ความรุนแรง ในช่วงเวลาที่ไม่เหมาะสมกับเด็ก (ค่าเฉลี่ย 3.59) สื่อมักใช้อินเทอร์เน็ตนำเสนอข้อมูลโดยไม่คำนึงถึงความเสียหายกับผู้อื่นหรือสังคม (ค่าเฉลี่ย 3.77) สื่อหรือข้อมูลข่าวสารทางอินเทอร์เน็ตมีความน่าเชื่อถือน้อย (ค่าเฉลี่ย 3.60) ข้อมูลและภาพข่าวในอินเทอร์เน็ตมักถูกสื่อแต่งเติม/ดัดแปลงจนคลาดเคลื่อนกับความเป็นจริง (ค่าเฉลี่ย 3.60) สื่อมักใช้อินเทอร์เน็ตในการนำเสนอภาพลามกอนาจาร/ความรุนแรงมากกว่าหนังสือพิมพ์/โทรทัศน์ (ค่าเฉลี่ย 3.87) สื่อมักใช้อินเทอร์เน็ตนำเสนอความคิดเห็นส่วนตัวมากเกินไป (ค่าเฉลี่ย 3.94) สื่อมักใช้อินเทอร์เน็ตนำเสนอข้อมูลโดยขาดการกลั่นกรองข้อเท็จจริงและตรวจสอบแหล่งที่มา (ค่าเฉลี่ย 3.79) สื่อมักรักษาสมดุลหรือประนีประนอมระหว่างประโยชน์ของเจ้าของสื่อและความเป็นวิชาชีพตน (ค่าเฉลี่ย 3.57) สื่อมักรักษาสมดุลระหว่างประโยชน์ของเจ้าของสื่อและของประชาชนได้ (ค่าเฉลี่ย 3.43) สื่อส่วนใหญ่คำนึงประโยชน์ของประชาชนและสาธารณะเป็นหลัก (ค่าเฉลี่ย 3.54) และผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อส่วนมากมีความเคร่งครัดในจริยธรรมวิชาชีพ (ค่าเฉลี่ย 3.41)

6.2.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติ/ควบคุมจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นโดยรวมต่อปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติ/ควบคุมจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนทั้ง 16

ประเด็นในระดับมาก เช่นเดียวกับความคิดเห็นของกลุ่มสื่อมวลชน และกลุ่มประชาชน

เมื่อจำแนกเป็นรายประเด็นแล้วพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวมมีความคิดเห็นระดับมากใน 15 ประเด็น ได้แก่ สมาคมวิชาชีพสื่อมวลชนส่วนใหญ่ไม่ลงโทษผู้ทำผิด/ฝ่าฝืนจริยธรรมอย่างจริงจัง (ค่าเฉลี่ย 3.56) ผู้ประกอบกิจการ/เจ้าของสื่อมักคำนึงถึงความอยู่รอดและผล ประโยชน์ของตนจนละเลยจริยธรรมในการทำหน้าที่สื่อ (ค่าเฉลี่ย 3.59) สื่อมักมีความสัมพันธ์และเกรงใจกัน จึงไม่ตรวจสอบการทำงานระหว่างสื่อด้วยกัน (ค่าเฉลี่ย 3.50) สื่อมักจะยอมปฏิบัติตามหากมีการร้องขอจากทางการเมือง (ค่าเฉลี่ย 3.72) การไม่มีองค์กรวิชาชีพรองรับที่ถูกต้องทำให้สื่อขาดแนวทางในการกำกับดูแลที่ชัดเจน ส่งผลถึงความรับผิดชอบในการผลิตและนำเสนอเนื้อหา (ค่าเฉลี่ย 3.72) ปัจจัยด้านความแตกต่างและความตระหนักส่วนบุคคลส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อมีจริยธรรมแตกต่างกัน (ค่าเฉลี่ย 3.78) ผู้บริโภคสื่อยังขาดความตระหนักและความสนใจในการตรวจสอบหรือการรู้เท่าทันสื่อ (ค่าเฉลี่ย 3.88) องค์กรสื่อ/สมาคมวิชาชีพสื่อไม่มีเกณฑ์ด้านจริยธรรมที่ชัดเจน ทำให้เจ้าของหรือผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อไม่ให้ความสำคัญในเรื่องจริยธรรม (ค่าเฉลี่ย 3.41) สื่อมีความหลากหลายแขนง และมีองค์กรวิชาชีพเฉพาะของตนเองที่เป็นอิสระ ทำให้ขาดความเป็นเอกภาพในการกำกับ ควบคุมดูแลซึ่งกันและกัน (ค่าเฉลี่ย 3.65) การที่สื่อมวลชนไม่ถูกบังคับให้ต้องเข้าเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพ ทำให้เป็นช่องว่างในการที่ไม่ถูกตรวจสอบหรือถูกควบคุมกำกับดูแล (ค่าเฉลี่ย 3.64) สื่อที่ขาดจริยธรรมทำให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน เช่น ทำให้มีการเข้าใจผิด หรือถูกชักจูงหรือโน้มน้าวใจ

ได้ (ค่าเฉลี่ย 3.95) สื่อที่ขาดจริยธรรมส่งผลกระทบให้สื่อเองขาดความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจจากประชาชน (ค่าเฉลี่ย 4.07) กระบวนการตรวจสอบจริยธรรมสื่อมักไม่ค่อยเคร่งครัด เพราะมักจะตรวจสอบเมื่อมีการร้องเรียนเท่านั้น (ค่าเฉลี่ย 4.00) จริยธรรมเป็นเรื่องของนามธรรม การตรวจสอบจริยธรรมสื่อจึงทำได้ยากและยังคงไม่ชัดเจน (ค่าเฉลี่ย 3.71) เจ้าของทุนและธุรกิจมีส่วนในการกำหนดทิศทางเนื้อหา โครงสร้างและบทบาทของสื่อ จนอาจกระทบต่อจริยธรรมของสื่อได้ (ค่าเฉลี่ย 3.88) ส่วนประเด็นผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อนั้นการทำงานเพื่อประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง ผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวมมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.39)

6.2.4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรการป้องกัน การลงโทษ และการกำกับดูแลจริยธรรมของสื่อมวลชน

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นโดยรวมต่อมาตรการป้องกัน การลงโทษ และการกำกับดูแลจริยธรรมของสื่อมวลชน ทั้ง 18 ประเด็นในระดับมาก เช่นเดียวกับความคิดเห็นของกลุ่มสื่อมวลชน และกลุ่มประชาชน (ค่าเฉลี่ย 4.04, 4.12 และ 3.95 ตามลำดับ)

เมื่อจำแนกเป็นรายประเด็นแล้วพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวมมีความคิดเห็นระดับมากใน 14 ประเด็น ได้แก่ การควบคุมจริยธรรมสื่อ ควรให้สื่อกำกับดูแลตนเองก่อน (ค่าเฉลี่ย 3.98) การควบคุมจริยธรรมสื่อ สื่อควรมีการกำกับดูแลระหว่างสื่อด้วยกันเอง (ค่าเฉลี่ย 3.95) การควบคุมจริยธรรมสื่อ ควรใช้มาตรการทางกฎหมาย (ค่าเฉลี่ย 3.93) การควบคุมจริยธรรมสื่อ ควรใช้แนวคิดแบบผสมผสานระหว่างการกำกับดูแลตนเอง การกำกับดูแลกัน

ระหว่างสื่อ และการใช้มาตรการทางกฎหมาย (ค่าเฉลี่ย 4.03) สื่อควรอยู่ภายใต้สมาคมวิชาชีพของตนเอง เพื่อที่จะได้มีการกำกับดูแลจริยธรรมอย่างจริงจัง (ค่าเฉลี่ย 3.99) องค์กรที่ทำหน้าที่กำกับดูแลด้านจริยธรรมสื่อควรมีองค์กรเดียว เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและมีความเข้มแข็งในการกำกับดูแล (ค่าเฉลี่ย 3.99) เมื่อสื่อเกิดความผิดพลาดหรือมีปัญหาเชิงจริยธรรม ควรตักเตือนและขอความร่วมมือมากกว่าการใช้การกำกับดูแลกันเอง (ค่าเฉลี่ย 3.70) ภาครัฐไม่ควรแทรกแซงการตรวจสอบจริยธรรมของสื่อ ควรเป็นเพียงผู้สนับสนุนและอำนวยความสะดวกเท่านั้น (ค่าเฉลี่ย 3.99) หลักการกำกับดูแลจริยธรรม ควรมีความแตกต่างกันไปตามประเภทของสื่อ (ค่าเฉลี่ย 4.04) สื่อทั้งกระแสหลักและกระแสรอง รวมถึงสื่อที่อยู่ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคควรมียึดถือหลักจริยธรรมเดียวกันมากกว่าการมีจริยธรรมเฉพาะประเภท (ค่าเฉลี่ย 3.84) เจ้าของทุน ธุรกิจ ควรให้อิสระแก่ผู้ปฏิบัติในการทำงานของสื่อ เพราะการแทรกแซงอาจมีผลกระทบต่อจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม (ค่าเฉลี่ย 4.10) ภาครัฐควรมีบทบาทในการกำหนดจริยธรรมเชิงนโยบายที่คำนึงถึงความเป็นจริง ตลอดจนการสนับสนุนและส่งเสริมอย่างต่อเนื่องจริงจัง (ค่าเฉลี่ย 3.86) หน่วยงานด้านสื่อควรมีการรณรงค์ให้สื่อมวลชนได้เข้าเป็นสมาชิกสมาคมวิชาชีพเพื่อให้สามารถกำกับดูแล และมีแนวปฏิบัติด้านจริยธรรมที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน (ค่าเฉลี่ย 4.08) องค์กรวิชาชีพสื่อ หน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษาควรมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมทั้งเจ้าของ ผู้ประกอบกิจการ และผู้ปฏิบัติงานสื่อในรูปแบบต่างๆ อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ย 4.14)

ผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวมมีความคิดเห็นระดับมากที่สุด ใน 4 ประเด็น ได้แก่ องค์กรด้านสื่อควรมีจุดยืนด้านจริยธรรมที่ชัดเจน ตรงกัน สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง (ค่าเฉลี่ย 4.23) ประชาชนควรมีส่วนร่วม รู้เท่าทัน และตรวจสอบจริยธรรมสื่อโดยการสะท้อนความคิดเห็นไปยังสื่ออื่นๆ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ค่าเฉลี่ย 4.22) สถาบันการศึกษาในฐานะที่เป็นผู้สอนและผลิตนักสื่อสารมวลชนควรมีบทบาทในการสอดแทรกให้ความสำคัญเรื่องจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษา (ค่าเฉลี่ย 4.36) และองค์กรสื่อควรมีการเปิดศูนย์ร้องเรียนรับปัญหา รวมถึงการกำหนดกลไกแก้ไขจริยธรรมอย่างชัดเจน (ค่าเฉลี่ย 4.24)

6.2.5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่ควรถูกกำหนดไว้เป็นจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นโดยรวมต่อประเด็นที่ควรถูกกำหนดไว้เป็นจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน ทั้ง 37 ประเด็นในระดับมากที่สุด เช่นเดียวกับความคิดเห็นของกลุ่มสื่อมวลชน (ค่าเฉลี่ย 4.24 และ 4.37 ตามลำดับ) ในขณะที่กลุ่มประชาชนมีความคิดเห็นในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.11)

เมื่อจำแนกเป็นรายประเด็นแล้วพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวมมีความคิดเห็นระดับมากที่สุด ใน 26 ประเด็น ได้แก่ ความเป็นกลาง ไม่ลำเอียงในการทำหน้าที่สื่อมวลชน (ค่าเฉลี่ย 4.35) ความถูกต้องแม่นยำในการนำเสนอข้อมูล (ค่าเฉลี่ย 4.34) ความรับผิดชอบต่อสังคม (ค่าเฉลี่ย 4.37) การคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ (ค่าเฉลี่ย 4.37) การเคารพสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้อื่น (ค่าเฉลี่ย 4.23) การนำเสนอข้อมูลที่ไม่บิดเบือนจากความเป็นจริง

(ค่าเฉลี่ย 4.24) การไม่ใช้วิชาชีพสื่อมวลชนเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ (ค่าเฉลี่ย 4.27) ความซื่อสัตย์และการยึดมั่นเกียรติภูมิแห่งวิชาชีพสื่อมวลชน (ค่าเฉลี่ย 4.32) การแสดงความรับผิดชอบต่อผู้เสียหายและแหล่งข้อมูล (ค่าเฉลี่ย 4.25) ความระมัดระวังในการแสดงความคิดเห็นส่วนตัว (ค่าเฉลี่ย 4.22) การทำหน้าที่อย่างโปร่งใส ให้สังคมตรวจสอบได้ (ค่าเฉลี่ย 4.28) การจรรีกรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรม และศีลธรรมอันดี (ค่าเฉลี่ย 4.28) การใช้วิจารณญาณในการกลั่นกรองข้อมูลก่อนการเผยแพร่ (ค่าเฉลี่ย 4.30) การให้ความสำคัญกับประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ (ค่าเฉลี่ย 4.26) การไม่ตกอยู่ใต้อำนาจ/การครอบงำของธุรกิจหรืออิทธิพลที่มิชอบ (ค่าเฉลี่ย 4.25) การยึดมั่นและปฏิบัติตามอุดมการณ์ ปทัสถานและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน (ค่าเฉลี่ย 4.25) การช่วยชี้นำสังคมไปในทิศทางที่ถูกต้อง (ค่าเฉลี่ย 4.23) การไม่นำเสนอภาพหรือข้อความที่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (ค่าเฉลี่ย 4.22) การระมัดระวังประเด็นที่อาจกระทบต่อเชื้อชาติศาสนา และกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคม (ค่าเฉลี่ย 4.30) การระมัดระวังตรวจสอบผู้แสดงความคิดเห็นต่อการเสนอข่าว/เรื่องราวของสื่อที่

ใช้ถ้อยคำไม่สุภาพ (ค่าเฉลี่ย 4.26) การไม่นำเสนอ/ส่งข้อมูลอันเป็นเท็จและสร้างความเสียหายให้ผู้อื่น (ค่าเฉลี่ย 4.31) การไม่นำเสนอ/ส่งข้อมูลอันอาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดหรือวุ่นวายในสังคม (ค่าเฉลี่ย 4.28) การไม่นำเสนอ/ส่งข้อมูลอันอาจกระทบต่อความมั่นคงของประเทศชาติ (ค่าเฉลี่ย 4.32) การไม่นำเสนอ/ส่งข้อมูลอันอาจกระทบต่อสถาบันอันเป็นที่เคารพ (ค่าเฉลี่ย 4.36) การมีความรับผิดชอบต่องานจริยธรรมของผู้ประกอบกิจการ/เจ้าของสื่อ (ค่าเฉลี่ย 4.28) การสร้างจิตสำนึก การปลูกฝังอุดมการณ์ การยึดถือในเกียรติและความภาคภูมิใจในวิชาชีพ (ค่าเฉลี่ย 4.31)

6.2.6 กรอบจริยธรรมในวิชาชีพ

สื่อมวลชน

จากผลการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พบว่าประเด็นจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนที่สามารถนำมากำหนดเป็นกรอบจริยธรรมในภาพรวม โดยให้น้ำหนักจากมากไปน้อยตามความคิดเห็นระดับมากที่สุดของผู้ตอบแบบสอบถาม และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยตัดประเด็นที่มีความหมายซ้ำกันออกไป จะได้กรอบจริยธรรมจาก 22 ประเด็นสำคัญ ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1: กรอบจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

ลำดับ	ประเด็น	ค่าเฉลี่ย
1	ความรับผิดชอบต่อสังคม	4.37
2	การคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ	4.37
3	การไม่นำเสนอ/ส่งข้อมูลอันอาจกระทบต่อสถาบันอันเป็นที่เคารพ	4.36
4	ความเป็นกลาง ไม่ลำเอียงในการทำหน้าที่สื่อมวลชน	4.35
5	ความถูกต้องแม่นยำในการนำเสนอข้อมูล	4.34
6	การไม่นำเสนอ/ส่งข้อมูลอันอาจกระทบต่อความมั่นคงของประเทศชาติ	4.32
7	ความซื่อสัตย์ และการยึดมั่นเกียรติภูมิแห่งวิชาชีพสื่อมวลชน	4.32
8	การไม่นำเสนอ/ส่งข้อมูลอันเป็นเท็จและสร้างความเสียหายให้ผู้อื่น	4.31

9	การสร้างจิตสำนึก การปลูกฝังอุดมการณ์ การยึดถือในเกียรติและความภาคภูมิใจในวิชาชีพ	4.31
10	การระมัดระวังประเด็นที่อาจกระทบต่อเชื้อชาติศาสนา และกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคม	4.30
11	การทำหน้าที่อย่างโปร่งใส ให้สังคมตรวจสอบได้	4.28
12	การธำรงรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรม และศีลธรรมอันดี	4.28
13	การไม่นำเสนอ/ส่งข้อมูลอันอาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดหรือวุ่นวายในสังคม	4.28
14	การมีความรับผิดชอบด้านจริยธรรมของผู้ประกอบกิจการ/เจ้าของสื่อ	4.28
15	การไม่ใช้วิชาชีพสื่อมวลชนเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ	4.27
16	การระมัดระวังตรวจสอบผู้แสดงความคิดเห็นที่ใช้ถ้อยคำไม่สุภาพ	4.26
17	การแสดงความรับผิดชอบต่อผู้เสียหายและแหล่งข้อมูล	4.25
18	การไม่ตกอยู่ใต้อำนาจ/การครอบงำของธุรกิจหรืออิทธิพลที่มีขอบ	4.25
19	การเคารพสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้อื่น	4.23
20	การช่วยชี้นำสังคมไปในทิศทางที่ถูกต้อง	4.23
21	ความระมัดระวังในการแสดงความคิดเห็นส่วนตัว	4.22
22	การไม่นำเสนอภาพหรือข้อความที่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์	4.22

7. อภิปรายผลการวิจัย

แม้ว่าผลการวิจัยเชิงปริมาณจะพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวมมีความคิดเห็นระดับมากเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนในปัจจุบัน แต่เมื่อมีการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างกลุ่มสื่อมวลชนและกลุ่มประชาชนแล้วพบว่ามีความคิดเห็นที่แตกต่างกันโดยกลุ่มสื่อมวลชนมีระดับความคิดเห็นมากกว่ากลุ่มประชาชนในบางประเด็น เช่น 1) สื่อมักนำเสนอข้อมูลที่บิดเบือนและเป็นธรรมกับทุกฝ่าย 2) สื่อมักรักษาสตูลระหว่างประโยชน์ของเจ้าของสื่อและของประชาชนได้ และ 3) ผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อส่วนมากมีความเคร่งครัดในจริยธรรมวิชาชีพ ในขณะที่กลุ่มประชาชนมีระดับความคิดเห็นมากกว่ากลุ่มสื่อมวลชนในประเด็น สื่อมักนำเสนอข้อมูลด้วยความลำเอียง แบ่งฝ่ายและมี

อคติ ซึ่งความแตกต่างของระดับความคิดของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสองกลุ่มแสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนมีความคิดเห็นต่อตนเองในด้านบวกมากกว่าที่ประชาชนมอง และประชาชนก็มีความคิดเห็นต่อสื่อมวลชนในด้านลบมากกว่าที่สื่อมองตนเองในบางประเด็นเช่นกัน ซึ่งปรากฏการณ์นี้สามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีทวิลักษณ์เชิงจริยธรรมหรือความมีอคติเชิงจริยธรรม (ethical subjectivism) คือมุมมองต่อจริยธรรมที่เห็นว่าความคิดเห็นเชิงศีลธรรมของเรานั้นเกิดจากพื้นฐานของความรู้สึก ดังนั้นจึงไม่มีสิ่งที่ถูกหรือผิดอย่างแท้จริง และขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของผู้มองประเด็นจริยธรรมเหล่านั้น Merrill (1997) กล่าวว่า การที่นักจริยธรรมเชิงทวิลักษณ์กล่าวว่าสิ่งใดถูกต้อง นั่นก็คือการแสดงความรู้สึกส่วนตัวว่า

เขายอมรับหรือไม่ยอมรับพฤติกรรมนั้น ดังนั้น ความคิดเห็นของกลุ่มสื่อมวลชนและกลุ่มประชาชนเกี่ยวกับสถานการณ์โดยทั่วไปด้านจริยธรรมสื่อมวลชนในปัจจุบันจึงมีความแตกต่างกัน เพราะสื่อมวลชนอาจมีความรู้สึกทางจริยธรรมที่ลำเอียงเข้าข้างตนเองมากกว่าความรู้สึกของประชาชนต่อประเด็นเดียวกัน

การวิจัยนี้พบความสอดคล้องกันจากการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ ในประเด็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน ซึ่งพบว่ามีอุปสรรคด้านเจ้าของทุน ธุรกิจรวมไปถึงผู้ปฏิบัติงาน รวมทั้งการที่สื่อมักมีความสัมพันธ์และเกรงใจกัน จึงไม่ตรวจสอบการทำงานระหว่างสื่อด้วยกัน นอกจากนั้นยังพบว่าสื่อมักจะยอมปฏิบัติตามหากมีการร้องขอจากทางการเมือง ซึ่งนอกจากการที่สื่อจะถูกแทรกแซงทางการเมืองได้แล้ว ยังมีปัญหาการขัดแย้งของผลประโยชน์ระหว่างบทบาทของสื่อและผลประโยชน์ทางการเมือง (conflicts of interest) ซึ่ง Day (2006) กล่าวว่าสื่อมวลชนหลายคนมีความคิดและความสนใจปัญหาบ้านเมืองเป็นพื้นฐาน จึงได้เข้ามาทำหน้าที่สื่อมวลชน และหลายคนมีความต้องการลึกๆ ที่จะเข้าสู่การเมืองเมื่อมีโอกาส ทำให้สื่อบางคนได้รับการชักชวนให้เข้าเป็นสมาชิกของพรรคหรือเป็นกระบอกเสียงให้แก่ทางพรรค นับว่าเป็นปัญหาทางจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนซึ่งคงไม่สามารถที่จะแก้ไขได้อย่างเป็นรูปธรรม แต่ก็เป็นอุปสรรคในการส่งเสริมการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

ส่วนมาตรการป้องกัน กำกับดูแลและส่งเสริมการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนนั้น ผลการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิง

คุณภาพมีความสอดคล้องกันชัดเจนว่า ผู้ให้ข้อมูลและผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับบทบาทของประชาชนและสังคมในการกำกับดูแลสื่อมวลชน อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยพบว่าปัจจุบันนี้การตรวจสอบและการบังคับใช้จริยธรรมของสื่อมวลชนโดยองค์กรสื่อส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยเคร่งครัดนัก ทั้งยังมีระบบพรรคพวก ระบบอุปถัมภ์และความเกรงใจกันระหว่างสื่อด้วยกัน ดังนั้นการเข้ามาตราการทางกฎหมายก็อาจเป็นทางออกที่ช่วยให้การกำกับดูแลจริยธรรมสื่อมวลชนมีประสิทธิภาพได้มากขึ้น นอกจากนั้น ผลการวิจัยยังพบว่าแนวทางการกำกับดูแลจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน ควรมีการสร้างจริยธรรมหลักและมีจริยธรรมย่อยแยกตามแขนงวิชาชีพ เพื่อให้สื่อมวลชนมีจุดยืนที่แน่นอนตรงกัน และยังสามารถปฏิบัติงานได้เหมาะสมกับสื่อแต่ละประเภทที่มีธรรมชาติแตกต่างกันด้วย ซึ่งทฤษฎีปฏิบัติ (normative theory) โดย McQuail (2010) กล่าวว่าโครงสร้างของสื่อเชิงอุดมคตินั้นจะต้องมีประเภทของสื่อที่หลากหลายแตกต่างกัน และจะต้องมีช่องรายการที่แตกต่างกันเพื่อเพิ่มโอกาสในการตอบสนองความต้องการของสาธารณะที่มีอยู่อย่างหลากหลายและกว้างขวาง นอกจากนั้นสื่อประเภทที่แตกต่างกัน เช่นหนังสือพิมพ์และสื่อแพร่ภาพและกระจายเสียงควรอยู่ภายใต้การควบคุมที่แตกต่างกันด้วย ดังนั้น ทฤษฎีปฏิบัติจึงสามารถนำมาอธิบายความเหมาะสมของการกำกับดูแลจริยธรรมที่มีมาตรการแตกต่างกันไปตามประเภทของสื่อได้

แนวทางการพัฒนาจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนจากผลการวิจัย มีความสอดคล้องกับแนวคิดสิทธิมนุษยชนที่ให้ประชาชนมีเสรีภาพในการพูด (Freedom of Speech) หรือเสรีภาพใน

การแสดงออก (Freedom of Expression) โดยที่ภาครัฐไม่ควรควบคุมหรือกีดกัน ตรงกันข้าม รัฐควรสนับสนุนและส่งเสริม เช่น การสนับสนุนการจัดตั้งองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนในแขนงต่างๆ และรณรงค์ให้สื่อมวลชนได้เข้าเป็นสมาชิกสมาคมวิชาชีพเหล่านั้น ซึ่ง McQuail (2010) ได้กล่าวว่าการจัดตั้งองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนในรูปแบบต่างๆ เป็นการแสดงออกของสื่อมวลชนเพื่อต่อสู้กับความล้มเหลวในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนที่เน้นผลประโยชน์ทางธุรกิจและความ

ไม่เป็นอิสระจากการเมือง จึงก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวด้านความเป็นวิชาชีพ ซึ่งสามารถแสดงออกได้หลายรูปแบบ เช่น การที่องค์กรสื่อรวมตัวกันเป็นสมาคม การจัดตั้งสภาวิชาชีพ และการจัดทำประมวลจรรยาบรรณและจริยธรรม (code of practices and ethics) นอกจากนั้น ผลการวิจัยยังพบว่าสถาบันการศึกษาจะมีบทบาทที่สำคัญในการพัฒนาจริยธรรมในวิชาชีพ สื่อมวลชนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐด้วย

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะสำหรับองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน

องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนควรมีมาตรการส่งเสริมจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน รวมทั้งมีความจริงจังในการกำกับดูแลตนเอง (self-regulation) เพื่อเป็นการยกมาตรฐานวิชาชีพของตน และไม่ควรปิดกั้นการตรวจสอบจากสังคม ควรเปิดโอกาสให้องค์กร/บุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบจริยธรรมในวิชาชีพสื่อได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ในรูปแบบการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ และการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นแก่บุคคลภายนอกว่าสื่อได้ทำหน้าที่บนพื้นฐานของจริยธรรม ไม่เห็นแก่พวกพ้อง และสามารถเป็นที่พึ่งของสังคมได้อย่างแท้จริง

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติงานด้านการสื่อสารมวลชน

ผู้ปฏิบัติงานด้านการสื่อสารมวลชนควรยึดมั่นในจริยธรรม/จรรยาบรรณในวิชาชีพของตนตามที่ได้รับการสอน/อบรมมาจาก

สถาบันการศึกษาและขององค์กรวิชาชีพ ไม่ควรเห็นแก่ผลประโยชน์หรือความสัมพันธ์ส่วนตัว จนละเลยบทบาทหน้าที่ของสื่อในการสร้างสรรค์และจรรโลงสังคม นอกจากนั้น การรวมกลุ่มวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชนจะช่วยให้สื่อมีความเป็นเอกภาพและมีความเข้มแข็งในการตรวจสอบและพัฒนาจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนมากขึ้น

8.3 ข้อเสนอแนะสำหรับองค์กรกำกับดูแล

องค์กรกำกับดูแล เช่น คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) สามารถมีบทบาทเชิงรุกในการเป็นตัวกลางส่งเสริมจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนประเภทต่างๆ ได้ โดยการใช้อำนาจตามที่กฎหมายมอบหมายหน้าที่ให้ เช่น การส่งเสริมการรวมกลุ่มวิชาชีพสื่อ การกำกับดูแลเนื้อหารายการ และการประกอบกิจการสื่อบนหลักของจริยธรรม โดยให้ทุนและบุคลากรสนับสนุนสำหรับสื่อมวลชนที่มีความจำเป็น

8.4 ข้อเสนอแนะสำหรับสถาบันการศึกษา

สถาบันการศึกษาทั่วไปควรปลูกฝังความรู้เท่าทันสื่อให้แก่นักเรียนตั้งแต่ยังเด็ก เพราะเด็กเติบโตมาในโลกของสื่อ โดยเฉพาะในปัจจุบันที่มีสื่อใหม่ซึ่งเด็กสามารถเข้าถึงได้ง่าย ตลอด 24 ชั่วโมง และมีเนื้อหาที่มีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมของเด็กอย่างท่วมท้น ส่วนสถาบันการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยหรือสอนวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชน ก็มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังความรู้และทัศนคติในการประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชนให้แก่บุคลากรสื่อในอนาคต ดังนั้นสถาบันการศึกษาจึงควรให้ความสำคัญกับจริยธรรมมากเท่ากับเนื้อหาทางวิชาการ และควรประสานความร่วมมือกับองค์กรวิชาชีพสื่อสารมวลชน เพื่อก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ทันต่อเหตุการณ์และสามารถผลิตนักวิชาชีพที่สามารถออกไปปฏิบัติงานสื่อสารมวลชนได้ในโลกแห่งความเป็นจริง

8.5 ข้อเสนอแนะสำหรับภาคประชาชน

เนื่องจากประชาชนคือหัวใจหรือเป้าหมายของการทำหน้าที่สื่อสารมวลชน ดังนั้นประชาชนและสังคมจึงควรตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของตนในฐานะผู้อ่าน/ผู้ฟัง/ผู้ชมในระดับครอบครัว ผู้ปกครองควรทำหน้าที่ชี้แนะให้เด็กมีความรู้เท่าทันสื่อ รู้จักแยกแยะสื่อที่ดี

และไม่ดี รู้จักเลือกบริโภคสื่อที่เหมาะสม ในระดับสังคม ประชาชนควรมีบทบาทหน้าที่เชิงรุกในการตรวจสอบการทำหน้าที่ของสื่อโดยผ่านกระบวนการต่างๆ เช่น ส่งข้อคิดเห็น การสนับสนุนสื่อที่มีจริยธรรม การต่อต้านสื่อที่ขาดจริยธรรม การมีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกชุมชน กลุ่มผู้ปกครอง ฯลฯ เพื่อให้สื่อมวลชนปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบและมีจริยธรรม

8.6 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการศึกษาจริยธรรมในวิชาชีพของสื่อมวลชนหลายประเภท ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ได้ประเด็นกรอบจริยธรรมในภาพรวม ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคตว่าควรมีการศึกษาเชิงลึกเรื่องจริยธรรมในวิชาชีพของสื่อประเภทต่างๆ ให้กว้างขวางขึ้นในแง่มุมต่างๆ เช่น ปรัชญา หลักคิด และมาตรการในการกำกับดูแลจริยธรรม เพื่อหามาตรการและแนวทางส่งเสริมจริยธรรมในวิชาชีพสื่อแต่ละประเภทให้ชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนั้น ยังควรมีการศึกษาไปถึงจริยธรรมของสื่อในยุคแห่งการหลอมรวม (convergence) เพื่อเตรียมรับมือกับปัญหาจริยธรรมในรูปแบบใหม่ที่น่าจะมีความซับซ้อนและท้าทายประเด็นทางจริยธรรมมากขึ้นกว่าเดิม.

บรรณานุกรม

- Baran, S. J. & Davis, D. K. (2009). *Mass Communication Theory: Foundations, Ferment, and Future*. (5th Ed.). Belmont, CA: Wadsworth.
- Belsey, A. (1998). Journalism and ethics: Can they co-exist? In M. Kieran (Ed.), *Media Ethics* (1st ed.) (pp. 1-14). London: Routledge.
- British Broadcasting Corporation. (2013). *Editorial Guidelines: The BBC's Values and Standards*. Online. Retrieved on September 28, 2012 from <http://www.bbc.co.uk/editorialguidelines>.

- Campbell, W. J. (2001). *Yellow Journalism: Puncturing the Myths, Defining the Legacies*. Praeger.
- Christians, C.G., Fackler, M., Richardson, K.B., Kreshel, P.J., & Woods, R.H. (2009). *Media Ethics: Cases and Moral Reasoning* (8th ed.). Boston: Pearson.
- Day, L.A. (2006). *Ethics in Media Communications: Cases and Controversies*. (5th ed.). Australia: Thomson Wadsworth.
- Denzin, N. (2006). *Sociological Methods: A Sourcebook*. Aldine Transaction. (5th edition).
- Food Lion v. ABC 194 F.3d 505 (4th Cir. 1999) Retrieved on September 26, 2012 from <http://bulk.resource.org/courts.gov/c/F3/194/194.F3d.505-92-592-6.97-2564.97-2492.html>
- Frost, C. (2000). *Media Ethics and Self-Regulation*. London: Longman.
- Joseph, P. J. (May 1904). The College of Journalism. *North American Review*, 178.
- Kenney, R. & Ozkan, K. (2011). The Ethics Examiner and Media Councils: Improving Ombudsmanship and News Councils for True Citizen Journalism. *Journal of Mass Media Ethics*, 26(1), 38-55.
- Leslie, L.Z. (2004). *Mass Communication Ethics: Decision Making in Postmodern Culture*. (2nd Ed.) New York: Houghton Mifflin.
- McQuail, D. (2010). *McQuail's mass communication theory*. London: SAGE.
- Media Ethics Code*. Online. Retrieved on April 23, 2013 from <http://internationalmediaawards.org/aboutus/media-ethics-code/>.
- Merrill, J. C. (1994). *Legacy of Wisdom: Great Thinkers and Journalism*. Ames (IO), Iowa SUP.
- Merrill, J. C. (1997). *Journalism Ethics: Philosophical Foundations for News Media*, New York, St Martin's Press,
- Mill, J.S. (1985). *On Liberty*. ed. Gertrude Himmelfarb, UK: Penguin.
- Mill, J. S. (1998). In Crisp, Roger. *Utilitarianism*. Oxford University Press.
- Mizroch, M. (August 23, 2009). *Code of Conduct for Swedish Journalists*. Retrieved on September 28, 2012 from <http://amirmizroch.com/2009/08/23/code-of-conduct-for-swedish-journalists/>
- Mott, F.L. (1941). *American Journalism*.
- Pew Research Center. (2009). *Press Accuracy Rating Hits Two Decade Low. Public Evaluations of the News Media: 1985-2009*.
- Siebert, Peterson and Schramm. (1956). *Four Theories of the Press*. IL: Urbana. University of Illinois Press.
- The National Union Journalists. (September 28, 2011). *Code of Conduct*. Retrieved on September 28, 2012 from <http://www.nuj.org.uk/innerPagenuj.html?docid=174>
- Smith, R.F. (1999). *Grouping for Ethics in Journalism*. Ames: Iowa State University Press.
- The Swedish Union of Journalists (2012). *About the Swedish Union of Journalists*. Retrieved on September 28, 2012 from <https://www.sjf.se/about>
- UNESCO. (a). (2012). *Communication and Information: United States of America*. Retrieved on September 29, 2012 from <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/freedom-of-expression/professional-journalistic-standards-and-code-of-ethics/north-america/united-states-of-america/>

- UNESCO. (b). (2012). *Communication and Information: North America*. Retrieved on September 29, 2012 from <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/freedom-of-expression/professional-journalistic-standards-and-code-of-ethics/north-america/>
- UNESCO. (c). (2012). *Communication and Information: Central America*. Retrieved on September 29, 2012 from <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/freedom-of-expression/professional-journalistic-standards-and-code-of-ethics/central-america/>
- UNESCO. (d). (2012). *Communication and Information: United Mexican States*. Retrieved on September 29, 2012 from <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/freedom-of-expression/professional-journalistic-standards-and-code-of-ethics/central-america/united-mexican-states/>
- UNESCO. (e). (2012). *Communication and Information: Africa*. Retrieved on September 30, 2012 from <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/freedom-of-expression/professional-journalistic-standards-and-code-of-ethics/africa/>

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

จักร์กฤษ เพิ่มพูน (2554). จริยธรรมสื่อ ศูนย์ศึกษากฎหมายและนโยบายสื่อมวลชน ค้นคืนเมื่อวันที่ 10 เมษายน 2556 จาก <http://www.thaimedialaw.org/index.php?option=comcontent&view=category&layout=blog&id=8&Itemid=15>.

ปฏิญญาสากลแห่งสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

เอกสารแนบหมายเลข 2

จริยธรรมและจรรยาบรรณในการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์

ผศ.พ.ต.ท.หญิง ดร.ศิริวรรณ อนันต์โท*

สื่อมวลชนมีบทบาทและความสำคัญต่อสังคมเป็นอย่างมาก เพราะสื่อมวลชนทำหน้าที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคม การส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสดำเนินการ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน และในโลกส่วนอื่นๆที่อยู่ห่างไกล ทำให้ประชาชนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้รับความบันเทิง และสามารถเพิ่มพูนประสบการณ์ชีวิตผ่านสื่อได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันนี้ เมื่อเทคโนโลยีการสื่อสารมีการพัฒนาไปไกลจนเกินกว่าจะหยุดยั้ง บทบาทของสื่อมวลชนยิ่งมีมากขึ้นเป็นทวีคูณ ไม่ว่าจะเป็นสื่อมวลชนยุคดั้งเดิมในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ จนกระทั่งสื่อสมัยใหม่ที่มีการเชื่อมต่อกันเป็นเครือข่าย เช่น อินเทอร์เน็ต และสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ ล้วนแล้วแต่มีศักยภาพที่ทำให้มนุษย์สามารถติดต่อสื่อสารกันได้ง่ายขึ้น รวดเร็วขึ้น และสามารถเข้าถึงผู้รับสารจำนวนมากขึ้นพร้อมๆกัน การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมปัจจุบันจึงหนีไม่พ้นการบริโภคสื่อ หรือการบริโภคข้อมูลข่าวสารทั้งความรู้และความบันเทิงผ่านสื่อได้เลย

นับตั้งแต่จุดเริ่มต้นของวิวัฒนาการสื่อมวลชนของโลกตะวันตกในยุคคริสต์ศตวรรษที่ 18 บทบาทของสื่อมวลชนในยุคแรกคือหนังสือพิมพ์ (newspapers) มีความสำคัญมากจนทำให้สื่อได้รับการยกย่องว่าเป็นฐานันดรที่สี่ (Fourth Estate) ที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนทางสังคมได้ ในยุคคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้มีสื่อเชิงธุรกิจและเชิงประชานิยม (commercial and popular press) เกิดขึ้นมาก จึงทำให้สื่อมีอิทธิพลในการขับเคลื่อนทั้งสังคมและเศรษฐกิจไปพร้อมๆกัน ธุรกิจหนังสือพิมพ์ในอดีตใช้บุคลากร เทคโนโลยี และเครื่องมือทางธุรกิจเพื่อดำเนินงานด้านข่าวสารด้วยความรวดเร็วและสามารถสื่อสารกันได้กว้างไกล แต่แทนที่สื่อจะเน้นการนำเสนอความคิดเห็น (opinion) อย่างตรงไปตรงมา หนังสือพิมพ์ในยุคนี้กลับไปเน้นธุรกิจของข่าว (business of news)

โดยเน้นข่าวลืออื้อฉาวเพื่อความตื่นเต้นของผู้อ่านหรือเพื่อหวังเพิ่มยอดขาย ซึ่งในทางวิชาชีพ สื่อสารมวลชนจะเรียกกันว่าเป็นหนังสือพิมพ์มาตรฐานต่ำ (Yellow Journalism) ที่มีความหมายรวมถึงการนำเสนอข่าวสารที่ไม่มีความเป็นวิชาชีพและขาดซึ่งจริยธรรม การนิยามความหมายของสื่อมวลชนประเภทเชิงปริมาณหรือ Yellow Journalism นี้ สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาด้านจริยธรรมในวิชาชีพของสื่อมวลชนได้ค่อนข้างชัดเจน ซึ่งเป็นปัญหาที่มีมานานนับตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 20 ในประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากผู้ผลิตหรือเจ้าของสื่อนั้นเน้นการทำกำไรจากธุรกิจสื่อมากเกินไป จนกระทั่งก่อให้เกิดปัญหาขึ้นในสังคมและนำไปสู่การรณรงค์เรียกร้องให้มีการทบทวนถึงบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนและขอให้มีการตรวจสอบสื่อมวลชน เพื่อให้สื่อมีความรับผิดชอบ มีความน่าเชื่อถือ และมีความเป็นวิชาชีพมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ ในเวลาต่อมาจึงมีการก่อตั้งสมาคมนักหนังสือพิมพ์ (Journalism Association) ขึ้นเพื่อให้มีบทบาทในการถ่วงดุลกับสื่อเชิงธุรกิจ โดยสมาคมฯ พยายามเน้นความเป็นนักวิชาชีพ มีการรายงานข่าวด้วยความเป็นกลางและความถูกต้องตรงตามความเป็นจริง เพื่อให้ประชาชนผู้อ่านได้รับประโยชน์

ต่อมาสื่อเมื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้เข้ามามีบทบาทในวงการสื่อสารมวลชนมากขึ้น เช่น วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ ทำให้ประชาชนผู้บริโภคข้อมูลข่าวสารสามารถเข้าถึงเนื้อหาต่างๆ ได้สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึงมากขึ้น บทบาทของสื่อมวลชนจึงขยายออกไปเสมือนไม่มีขอบเขตจำกัด ในช่วงปลายทศวรรษที่ 1990 เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตกลายมาเป็นเครื่องมือที่ปฏิวัติการสื่อสารของมนุษย์ แต่ศักยภาพของสื่อใหม่ก็ท้าทายการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนไปในขณะเดียวกัน แม้ว่าหน้าที่หลักที่สำคัญของสื่อมวลชนคือ การให้ข้อมูลข่าวสาร (to inform) การให้การศึกษา (to educate) และการให้ความบันเทิง (to entertain) แต่ในการทำหน้าที่เหล่านั้นก็ยังมีประเด็นที่ถกเถียงกันอย่างไม่จบสิ้น เช่น กรณีที่สื่อมีการนำเสนอภาพและเนื้อหาที่รุนแรง ลามกอนาจาร ไม่เหมาะสมต่อกาลเทศะและวุฒิภาวะของผู้อ่านและผู้ชมที่เป็นเด็กและเยาวชน หรือการรายงานข่าวที่ไม่เป็นกลางและบิดเบือนประเด็น ซึ่งสื่อมวลชนประเภทนี้ยังมีให้เห็นอยู่ทั่วไปทั้งในประเทศและต่างประเทศตลอดมา

ความหมายของจริยธรรมและจรรยาบรรณ

คำว่า “จริยธรรม” นั้น มีผู้ให้ความหมายไว้เป็นจำนวนมาก นิยามส่วนใหญ่ก็มีความคล้ายคลึงกันและไม่ได้มีความซับซ้อนแต่อย่างใด ความหมายของจริยธรรมที่ตรงไปตรงมาและง่ายที่สุดอันหนึ่งได้แก่ “จริยธรรมคือหลักทางศีลธรรมสำหรับการดำรงชีวิตและการตัดสินใจ” (Leslie, 2004) คำนิยามของจริยธรรมมักเกี่ยวข้องกับศีลธรรม (moral) ความเชื่อ (belief) ปทัสถาน (norms) และค่านิยม (values) ซึ่งบุคคลและสังคมใช้ในการตัดสินใจความถูกและความผิด บางคนกล่าวว่าจริยธรรมคือแนวปฏิบัติทางศีลธรรมที่คนใช้ในการดำรงชีวิตและตัดสินใจในโลกที่มีทางเลือกที่ยากลำบาก บางคนตัดสินว่าจริยธรรมเป็นการสร้างความคิดของมนุษย์เพื่อใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการตัดสินใจว่าจะอะไรถูกหรือผิด ในสาขาวิชาของการแสวงหาคำตอบทางปรัชญา (philosophical inquiry) นั้น จริยธรรมเกี่ยวข้องกับความดี ความถูกต้อง ความผิด หน้าที่ ค่านิยม และความรับผิดชอบด้วย

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง “ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม” ดังนั้น หากเราเชื่อมโยงจริยธรรมสำหรับบุคคลทั่วไปไปสู่จริยธรรมสื่อมวลชนแล้ว ย่อมกล่าวได้ว่า การปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนควรได้นำกฎแห่งศีลธรรมมาเป็นเครื่องเตือนใจหรือกรอบในการปฏิบัติหน้าที่ด้วย ดังนั้น จริยธรรมของสื่อมวลชนจึงหมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติของสื่อมวลชน นั่นเอง

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ยังให้ความหมายของจรรยาบรรณว่า หมายถึง “ประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบอาชีพการงานแต่ละอย่างกำหนดขึ้น เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียงและฐานะของสมาชิก อาจเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้” ดังนั้น จรรยาบรรณของสื่อมวลชน จึงหมายถึงข้อบังคับหรือข้อตกลงร่วมกันของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนที่ร่วมกันกำหนดขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการทำงาน ในอันที่จะรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียงและฐานะของสมาชิก นั่นเอง

จะเห็นได้ว่า จริยธรรมและจรรยาบรรณเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวพันกัน เพราะผู้ที่ขาดจริยธรรมย่อมไม่สามารถปฏิบัติตามจรรยาบรรณในวิชาชีพของตนได้ ดังนั้นสื่อมวลชนที่มีจริยธรรมจึงสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามจรรยาบรรณในวิชาชีพสื่อมวลชนของตนได้ ไม่ว่าจรรยาบรรณนั้นจะมีการเขียนไว้ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ตาม นอกจากนั้น ทั้งจริยธรรมและจรรยาบรรณก็ไม่ใช่อุปกรณ์ที่ผู้มีอำนาจจะนำไปใช้บังคับหรือลงโทษผู้ฝ่าฝืนได้ แต่จริยธรรมและจรรยาบรรณเป็นสิ่งที่ผู้กระทำต้องกระทำด้วยความสมัครใจ แต่จริยธรรมและจรรยาบรรณก็นับว่าเป็นเครื่องมือที่จะใช้ในการตรวจสอบและควบคุมการทำงานของบุคคลในแต่ละวิชาชีพในระดับหนึ่งได้

ในที่นี้ ผู้เขียนจึงสรุปนิยามของจริยธรรมและจรรยาบรรณไว้ดังต่อไปนี้

จริยธรรม หมายถึง ศีลธรรม ความดี ความถูกต้อง ในความคิดและความประพฤติของบุคคลที่เกิดขึ้นโดยสมัครใจ

จริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน หมายถึง ความดีงามและความถูกต้องในการทำงานของสื่อมวลชน ซึ่งนำไปสู่ประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนส่วนใหญ่

จรรยาบรรณในวิชาชีพสื่อมวลชน หมายถึง หลักการทำงานของสื่อมวลชนภายใต้องค์กรวิชาชีพหรือสาขาวิชาชีพของตน ไม่ว่าจะทำเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ตาม จรรยาบรรณเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงค่านิยมขององค์กรและความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่สื่อมวลชนมีต่อสังคม

สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชน

เสรีภาพในการพูด (Freedom of Speech) หรือเสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of Expression) เป็นสิทธิการเมืองในการสื่อสารความคิดของบุคคลผ่านการพูด รวมทั้งการแสดงออกด้วย สิทธิและเสรีภาพในการพูดได้รับการยอมรับว่าเป็นสิทธิมนุษยชน ภายใต้ข้อ 19 แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of

Human Rights) และได้รับการยอมรับในกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant of Civil and Political Rights) ซึ่งประเทศไทยได้รับรองเป็นภาคีของกฎหมายทั้งสองฉบับ โดยเข้าเป็นภาคีของกติการะหว่างประเทศฯ เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2539

ข้อ 19 ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนบัญญัติไว้ว่า “บุคคลมีสิทธิในเสรีภาพแห่งความเห็นและการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพที่จะยึดมั่นในความเห็นโดยปราศจากการแทรกสอดและที่จะแสวงหา รับ ตลอดจนแจ้งข่าว รวมทั้งความคิดเห็น โดยผ่านสื่อใดๆ และโดยมีต้องคำนึงถึงเขตแดน” ส่วนข้อ 19 แห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง บัญญัติไว้ว่า

1. บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะถือความเห็นใดก็ได้โดยปราศจากการแทรกแซง
2. บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพแห่งการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพที่จะแสวงหา รับ และกระจายข่าวและความคิดเห็นทุกรูปแบบ โดยไม่คำนึงถึงพรมแดน ทั้งนี้ไม่ว่าด้วยวาจา เป็นลายลักษณ์อักษร หรือการตีพิมพ์ ในรูปของศิลปะ หรือโดยอาศัยสื่อประการอื่นตามที่ประสงค์

อย่างไรก็ตาม กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองมิได้มองว่าเสรีภาพในการแสดงออกเป็นสิทธิโดยสมบูรณ์ แต่อาจถูกจำกัดได้ ทั้งนี้การจำกัดสิทธิต้องอยู่ในวงแคบและมีเงื่อนไขดังที่บัญญัติไว้ในวรรคสามของข้อ 19 ดังนี้

“การใช้สิทธิตามที่บัญญัติในวรรคสองของข้อนี้ต้องเป็นไปโดยมีหน้าที่พิเศษและความรับผิดชอบ จึงตกอยู่ใต้ข้อจำกัดต่อนบางเรื่อง แต่ทั้งนี้ต้องบัญญัติไว้ในกฎหมายและจำเป็นแก่ (ก) การเคารพในสิทธิหรือชื่อเสียงของบุคคลอื่น (ข) การรักษาความมั่นคงของชาติ หรือความสงบเรียบร้อย หรือการสาธารณสุข หรือศีลธรรม”

จากข้อบัญญัติในวรรคสามของกติกาฯ นี้ จะเห็นได้ว่าการที่รัฐจะจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกได้นั้น จะต้องกระทำโดยมีเงื่อนไขสามประการคือ ต้องมีการออกเป็นกฎหมาย ต้องเป็นไปเพื่อเคารพในสิทธิหรือชื่อเสียงของบุคคลอื่น และต้องเป็นไปเพื่อการรักษาความมั่นคงของชาติ หรือความสงบเรียบร้อย หรือการสาธารณสุข หรือศีลธรรม ซึ่งการรับรองเสรีภาพในการแสดงออกใน

ปฏินญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชน และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง รวมทั้งข้อจำกัดสิทธิในวรรคสามของข้อ 19 ของกติการะหว่างประเทศฯ ที่กล่าวมาข้างต้นนั้นก็มีความสอดคล้องกับประเทศไทย ที่มีการรับรองเสรีภาพในการแสดงออกของบุคคลและเสรีภาพของสื่อมวลชนมาตั้งแต่รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 จนกระทั่งถึง รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2550) ซึ่งได้รับรองไว้ในมาตรา 45 ถึงมาตรา 48 โดยมาตรา 45 เป็นมาตราหลักซึ่งบัญญัติว่า

“บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติ แห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน

การสั่งปิดกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเพื่อลิดรอนเสรีภาพตามมาตรา นี้ จะกระทำมิได้

การห้ามหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นทั้งหมด หรือ บางส่วน หรือการแทรกแซงด้วยวิธีการใดๆ เพื่อลิดรอนเสรีภาพตามมาตรา นี้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่ โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ตราขึ้นตามวรรคสอง

การให้นำข่าวหรือบทความไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนนำไปโฆษณาในหนังสือพิมพ์ หรือ สื่อมวลชนอื่น จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม แต่ทั้งนี้ จะต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ตราขึ้นตามวรรคสอง

เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย

การให้เงินหรือทรัพย์สินอื่นเพื่ออุดหนุนกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชน รัฐ จะกระทำมิได้”

จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญข้างต้น จะเห็นว่าเสรีภาพในการแสดงออกของบุคคลคือ หลักการพื้นฐานของการประกันเสรีภาพของสื่อมวลชน ในทางกลับกัน สื่อมวลชนก็มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนเสรีภาพของประชาชน โดยทำหน้าที่เป็นปากเสียงแทนและเป็นช่องทางให้ประชาชนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อด้วย อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัตินั้น สิทธิในเสรีภาพ การแสดงออกของมนุษย์มิได้มีสมบูรณ์ในทุกประเทศ และสิทธินี้โดยทั่วไปมักถูกจำกัด เพราะอาจไปกระทบกับผู้อื่น นำไปสู่การหมิ่นประมาท การดูหมิ่นซึ่งหน้า ความลามก และอาจเป็นการยุยงให้ก่อเหตุอาชญากรรมได้

แม้ว่าเสรีภาพในการสื่อสารจะเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ แต่เสรีภาพนั้นอาจมีผลกระทบ ต่อผู้อื่นได้ นอกจากนั้น ในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนทุกแขนง ย่อมมีโอกาสที่จะเกิดความผิดพลาด ได้ทุกขั้นตอน ดังนั้น สื่อมวลชนจึงพึงต้องมีความรับผิดชอบควบคู่ไปกับสิทธิเสรีภาพในการนำเสนอ ข่าวสารด้วย โดยต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบที่สำคัญอย่างน้อยสองประการ คือ (จักรกฤษ เพิ่มพูล 2554)

1) ความรับผิดชอบทางกฎหมาย

ในฐานะที่นักข่าวทำหน้าที่เป็นเป็นนายประตูข่าวสาร (gatekeeper) หรือเป็นด่านแรกในการทำงานข่าว ดังนั้น นักข่าวควรจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานด้านสื่อสารมวลชน เช่น พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ ประมวลกฎหมายอาญาว่าด้วยความผิดฐานหมิ่นประมาท โดยเฉพาะความผิดฐานหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณา ประมวลกฎหมายอาญาว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ พระราชบัญญัติความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พระราชบัญญัติว่าด้วยคดีเด็กและเยาวชน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยความผิดฐานละเมิดต่อชื่อเสียง เกียรติยศ และทางทำมาหาได้ ทั้งนี้เพราะความรับผิดชอบทางกฎหมายเป็นข้อจำกัด ในการใช้สิทธิ เสรีภาพประการหนึ่ง ภายใต้หลักประกันสิทธิ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ

ความรับผิดชอบทางกฎหมายที่นักข่าว หรือบรรณาธิการข่าวจะต้องเผชิญอยู่บ่อยครั้ง คือความผิดฐานหมิ่นประมาท ละเมิดต่อชื่อเสียง เกียรติยศ และทางทำมาหาได้ของบุคคลอื่น ตลอดจนการละเมิดอำนาจศาล ดังนั้นนักข่าวจึงต้องระมัดระวังในการใช้ถ้อยคำ การรายงานข่าวที่ต้องเคารพหลักการพูดความจริง มิฉะนั้นอาจส่งผลกระทบต่อที่ไม่เหมาะสมและไม่เป็นธรรมต่อผู้อื่นได้

2. ความรับผิดชอบทางจริยธรรม

ความรับผิดชอบทางจริยธรรม (ethics) เป็นความรับผิดชอบที่สำคัญซึ่งสื่อมวลชนควรต้องคำนึงถึงตลอดเวลา โดยใช้จิตสำนึก พิจารณาและใคร่ครวญถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับผู้ที่ เป็นข่าว ญาติพี่น้อง และครอบครัวของบุคคลเหล่านั้น สำหรับการกำกับดูแลผู้ประกอบการวิชาชีพ สื่อสารมวลชนด้านจริยธรรมนั้น องค์กรวิชาชีพต่างๆ มักมีข้อบังคับหรือแนวทางควบคุมของตนเอง เช่น สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ จะเป็นองค์กรหลักในการควบคุมการทำงานของผู้ประกอบการวิชาชีพ หนังสือพิมพ์ โดยมีการตราข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้สมาชิกใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการทำงาน นอกจากนั้น องค์กรสื่อบางแห่ง เช่น กลุ่มเนชั่น โพลัส ก็ได้มีข้อกำหนดเรื่องจริยธรรมเป็นลายลักษณ์อักษร โดยแสดงรายละเอียดของการประพฤติที่พึงกระทำ หรือดเว้น เพื่อให้พนักงานใช้เป็นหลักในการทำงานอย่างมีจริยธรรมด้วย

การกำกับดูแลจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

ด้วยเหตุที่จริยธรรมในวิชาชีพเป็นเรื่องของจิตใจและความประพฤติที่ไม่เหมาะสม ซึ่งแตกต่างจากการกระทำผิดกฎหมาย ดังนั้น ในประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย การกำกับดูแล จริยธรรมสื่อมวลชนจึงเน้นหลักการกำกับดูแลตนเอง (self-regulation) ซึ่งเป็นหลักการที่ผู้ประกอบการ วิชาชีพสื่อพึงปรารถนา มากกว่าวิธีการเซ็นเซอร์ (censorship) แนวคิดเรื่องการกำกับดูแลตนเองนั้น มีที่มาจากความปรารถนาของสื่อมวลชนที่ต้องการจะแก้ไขความผิดพลาดในการทำงานของตนและ ต้องการทำให้ตนเป็นที่น่าเชื่อถือของสาธารณะ

เครื่องมือที่จะช่วยให้สื่อมีการกำกับดูแลตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็คือการมีประมวล จรรยาบรรณ (code of ethics/ code of conduct) เป็นแนวปฏิบัติ โดยประกอบด้วยกลไกในการ รับคำร้องเรียนและการตอบสนองต่อการร้องเรียน เช่น มีการจัดตั้งผู้ตรวจสอบสื่อ (ombudsman)

หรือสภาสื่อ (media council) แม้ว่าหลักการกำกับดูแลตนเองจะถูกใช้ในหลายประเทศ แต่ก็มีเชื่อว่า จะได้ผลดีเท่าที่คาดหวังเสมอไป สำหรับประเทศไทยนั้น พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 มาตรา 27 (18) กำหนดอำนาจหน้าที่ของกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม แห่งชาติ (กสทช.) เกี่ยวกับการส่งเสริมจรรยาบรรณของสื่อมวลชนไว้ดังต่อไปนี้

“ส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้รับใบอนุญาต ผู้ผลิตรายการ และผู้ประกอบการวิชาชีพ สื่อสารมวลชนที่เกี่ยวข้องกับการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์เป็นองค์กรในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อทำหน้าที่จัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมของการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพและการควบคุมการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพกันเองภายใต้มาตรฐานทางจริยธรรม”

นอกจากนั้น พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 ได้มีบทบัญญัติในหมวด 3 เกี่ยวกับ การส่งเสริมและควบคุมจริยธรรมแห่งวิชาชีพ โดยมุ่งส่งเสริมมาตรฐานทางจริยธรรมขององค์กรสื่อและการประกอบวิชาชีพสื่อ ในมาตรา 39 ซึ่งกล่าวว่า

“ให้คณะกรรมการดำเนินการส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้รับใบอนุญาต ผู้ผลิตรายการ และผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อสารมวลชนที่เกี่ยวข้องกับการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์เป็นองค์กรในรูปแบบต่างๆ เพื่อทำหน้าที่จัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมของการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพและควบคุมการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพกันเองภายใต้มาตรฐานทางจริยธรรม

การจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมขององค์กรตามวรรคหนึ่ง ต้องคำนึงถึงการคุ้มครองการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารสาธารณะของประชาชน และการคุ้มครองผู้บริโภคจากการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ รวมทั้งการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ประกอบอาชีพและวิชาชีพขององค์กร

ในการควบคุมการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพขององค์กรตามวรรคหนึ่ง ให้แต่ละองค์กรตามวรรคหนึ่งจัดตั้งคณะกรรมการควบคุมจริยธรรมขึ้นโดยมีองค์ประกอบและให้คำนึงถึงสัดส่วนที่เหมาะสมระหว่างผู้ประกอบอาชีพและวิชาชีพ นักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

องค์กรตามวรรคหนึ่งที่มีการจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรม คณะกรรมการอาจให้การส่งเสริมจากกองทุนตามมาตรา 52 ก็ได้”

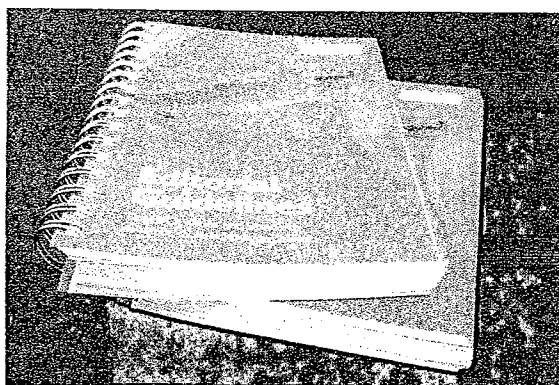
ขณะนี้ คณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ (กสทช.) ได้จัดให้มีกระบวนการจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมของกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว และจำเป็นต้องใช้เวลาพอสมควรเนื่องจากปัจจุบันนี้ประเทศไทยมีผู้ประกอบการสื่อสารมวลชนและมีองค์กรสื่อที่หลากหลายมากขึ้น

องค์กรที่เกี่ยวข้องกับกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ในประเทศไทยหลายองค์กรได้มีการจัดทำหลักจริยธรรมหรือจรรยาบรรณในวิชาชีพของตนเอง เพื่อใช้เป็นกรอบควบคุมความประพฤติและเป็นแนวทางการปฏิบัติงานให้แก่เพื่อนร่วมวิชาชีพ เช่น

- ข้อบังคับสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ พ.ศ. 2553

- ระเบียบ สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพฯ พ.ศ. 2555
- ข้อบังคับสภาวิชาชีพกิจการการแพร่ภาพและการกระจายเสียง ว่าด้วยมาตรฐานทางจริยธรรมและจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ
- ข้อบังคับกรมประชาสัมพันธ์ ว่าด้วยมาตรฐานทางจริยธรรมของการประกอบวิชาชีพ ในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ของกรมประชาสัมพันธ์ พ.ศ. 2555
- จรรยาบรรณวิชาชีพโฆษณา
- จรรยาบรรณนักประชาสัมพันธ์
- แนวปฏิบัติเรื่อง การใช้สื่อสังคมออนไลน์ของสื่อมวลชน พ.ศ. 2553

ในแวดวงจริยธรรมของสื่อมวลชนนั้น จริยธรรมในการทำข่าว (ethics of journalism) ดูเหมือนจะเป็นสิ่งที่เป็จุดสนใจจนเรียกได้ว่าเป็นการครอบงำจริยธรรมสื่อมวลชนในด้านอื่นๆ ที่เดียว สำหรับในระดับสากลนั้น องค์กรสื่อมวลชนมักมีการกำหนดกรอบจริยธรรม/จรรยาบรรณวิชาชีพไว้ ซึ่งมีทั้งในระดับขององค์กร และในระดับสภา/สมาคมวิชาชีพ

โดยรวม โดยกรอบจริยธรรมสื่อมวลชนที่ถูกอ้างอิงบ่อยๆ สำหรับการปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อมวลชน ได้แก่หลักปฏิบัติของบริษัทแพร่ภาพและกระจายเสียงแห่งสหราชอาณาจักร (BBC) ซึ่งกำหนดแนวทางที่เรียกว่า Editorial Guidelines ประกอบด้วยประเด็นสำคัญหลายด้าน รวมทั้งประเด็นที่คัดสรรมาต่อไปนี้ (BBC, 2013)

1) ความเที่ยงตรง (Accuracy)

ความเที่ยงตรงไม่ได้จำกัดเฉพาะการนำเสนอข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมาอย่างเดียว หากพบว่าเรื่องที่เรารายงานมีประเด็นที่มีความขัดแย้งกัน เราจะต้องมีการพิจารณา ชั่งน้ำหนัก และเปรียบเทียบกับข้อมูลอื่นๆ นอกจากนั้น เราจะต้องแน่ใจว่า แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสาร เป็นแหล่งข่าวที่ถูกต้อง รู้จริง เป็นผู้รู้เห็นเหตุการณ์จริง เป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้น หรือเป็นผู้ที่อยู่ในสถานะที่จะให้ข้อมูลข่าวสารได้จริง มีหลักฐานสนับสนุน ไม่ใช่เป็นการอวดอ้างBBC ต้องไม่ขึ้นาผู้อ่าน/ผู้ฟัง/ผู้ชมไปในทางที่ผิด ถ้าพบข้อผิดพลาดต้องรีบแก้ไขทันทีเท่าที่สามารถทำได้ ในการรายงานข่าวหรือนำเสนอเนื้อหาออนไลน์ ต้องมีวิธีการตรวจสอบความถูกต้องเป็นพิเศษทั้งตัวหนังสือ ภาพ และเสียง ในส่วนของการนำเสนอรายงานออกอากาศเราจะต้องเปิดเผยและตรงไปตรงมากับข้อมูลที่เรได้มาว่าอะไรเป็นข้อมูลที่เรารู้จริง อะไรที่เราไม่รู้ต้องบอกว่าไม่รู้ พยายามหลีกเลี่ยงการคาดเดา

2) ความเป็นกลางไม่ลำเอียง (Impartiality)

จะต้องเปิดใจให้กว้างสะท้อนความคิดเห็นที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้มีการเสนอข้อเท็จจริงและความเห็นที่ขัดแย้งกัน ต้องไม่นำเอาความรู้สึกส่วนตัวหรืออคติมาเกี่ยวข้องในการประเมินประเด็นข่าว หรือชักนำแนวข่าวมาให้ตรงกับความเห็นของตนเอง ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะหรือความขัดแย้งในเวทีการเมืองในประเทศใดประเทศหนึ่งหรือระหว่างประเทศBBC จะไม่ลำเอียงสนับสนุนแนวความคิดของใครคนใดคนหนึ่ง ในการนำเสนอรายการละครบันเทิง และวัฒนธรรม ก็ต้องคำนึงถึงการสะท้อนความคิดเห็นที่หลากหลาย โดยพิจารณาการนำเสนอในเวลาที่เหมาะสมด้วย

3) เหตุร้ายและเรื่องกระทบจิตใจ (Harm and Offence)

BBC มุ่งที่จะทำหน้าที่สะท้อนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบนโลกตามความเป็นจริง แต่ก็ต้องพยายามสร้างสมดุลระหว่างสิทธิในการทำหน้าที่แพร่ภาพและกระจายเสียง กับความเหมาะสมในการให้บริการ เพราะ BBC ต้องมีความรับผิดชอบในการปกป้องผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุร้าย และปฏิบัติหน้าที่อยู่ในกรอบของความสมดุล มีมารยาท มีรสนิยม คำนึงถึงศักดิ์ศรีและสิทธิของผู้เคราะห์ร้ายด้วย

กำหนดเวลาออกอากาศรายการต่างๆ ของ BBC ต้องคำนึงถึงผู้ชมที่เป็นผู้ใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็ก รวมทั้งการคำนึงถึงสิทธิของผู้ชมกลุ่มต่างๆ ซึ่ง BBC ได้มีมาตรการจัดเวลาออกอากาศที่เหมาะสมและไม่เป็นอันตรายกับกลุ่มผู้ชมเหล่านั้น ตัวอย่างเช่น รายการโทรทัศน์ที่ออกอากาศระหว่างเวลา 5.30 น. – 21.00 น. เป็นรายการที่รับชมได้ทุกเพศทุกวัย แต่รายการที่ออกอากาศหลังเวลา 21.00 น. เป็นช่วง watershed ซึ่งจะเป็นรายการที่มีเนื้อหาเหมาะสมกับผู้ใหญ่มากกว่าเด็ก ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงประเภทของช่องรายการและความคาดหวังจากผู้ชมรายการด้วย รายการที่มีเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมกับเด็ก ได้แก่ เนื้อหาทางเพศ ความรุนแรง และการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม

4) ความเป็นธรรมกับทุกฝ่ายและความยินยอม (Fairness, Contributors and Consent)

BBC จะต้องให้ความเป็นธรรมเสมอหน้าแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นข่าว ทั้งผู้ให้ข่าวและผู้ชม นักข่าวจะต้องทำหน้าที่ในการหาข่าวอย่างเปิดเผยตรงไปตรงมา และจะต้องปฏิบัติต่อแหล่งข่าว ผู้ที่มาร่วมรายการ และบุคคลที่เป็นข่าวด้วยความเคารพ ภายใต้ข้อกำหนดของสำนักงานการสื่อสารแห่งประเทศอังกฤษ (The Office of Communications: Ofcom) ซึ่งกล่าวว่า “พึงหลีกเลี่ยงการกระทำที่ไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรมหรือต่อบุคคลหรือองค์กรในรายการ”

5) สิทธิส่วนบุคคล (Privacy)

ภายใต้พระราชบัญญัติสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1998 ซึ่งมีบทบัญญัติคุ้มครองความเป็นส่วนตัวและข้อมูลส่วนตัว ของบุคคล นักข่าวและผู้จัดรายการของ BBC จะต้องเคารพสิทธิส่วนบุคคล สิทธิภายในครอบครัว พยายามไม่ล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลต่างๆ หากมีความจำเป็นต้องล่วงละเมิด ก็ต้องมีเหตุผลอันควรและได้รับอนุมัติจากบรรณาธิการอาวุโสก่อน BBC จะไม่นำเอาพฤติกรรมส่วนบุคคล เอาสารส่วนตัวและเนื้อหาการพูดคุยอย่างเป็นการส่วนตัวระหว่างบุคคลมาออกอากาศ เว้นเสียแต่ว่าหากไม่นำมาเปิดเผย พฤติกรรมหรือเอกสารเหล่านั้นจะมีผลกระทบต่อประโยชน์

สาธารณะ ซึ่งนักข่าวบีบีซีจะต้องสามารถให้เหตุผลที่มีความจำเป็นดังกล่าว และพร้อมที่จะขึ้นศาลหากถูกฟ้อง

การละเมิดความเป็นส่วนตัวของผู้อื่นอาจเกิดขึ้นได้ใน 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนของการเก็บรวบรวมข้อมูล และขั้นตอนของการออกอากาศ ดังนั้นเพื่อให้เป็นไปตามข้อบังคับทางจริยธรรมระเบียบ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง BBC ต้องสามารถสร้างความสมดุลระหว่างสิทธิในการแพร่ภาพและกระจายเสียงของตนและความเป็นส่วนตัวของบุคคลอื่นโดยคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ

6) การรายงานข่าวอาชญากรรมและพฤติกรรมต่อต้านสังคม (Reporting Crime and Anti-Social Behavior)

ในการรายงานข่าวอาชญากรรมและพฤติกรรมต่อต้านสังคม BBC จะต้องแน่ใจว่าได้ยึดแนวทางและพฤติกรรมที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการกระทำของเรา และหลีกเลี่ยงการขัดขวางการทำงานของเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ การรายงานข่าวอาชญากรรมของ BBC ต้องไม่เป็นการเพิ่มความหวาดกลัวในการตกเหยื่ออาชญากรรมโดยไม่จำเป็น

7) กรณีที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน (Children and Young People as Contributors)

BBC ต้องมีความระมัดระวังในกรณีที่เนื้อหาการรายงานมีความเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ไม่ว่าจะเกี่ยวข้องในฐานะใด และแม้ว่ารายการจะไม่ได้พุ่งเป้าหมายไปที่เด็กโดยตรงก็ตาม BBC จะต้องป้องกันสวัสดิการของเด็กและเยาวชนไม่ว่าจะเป็นเด็กที่ใดในโลก ซึ่งรวมถึงการสงวนสิทธิในการพูดและการมีส่วนร่วมของเด็ก ตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (United Nations Convention on the Rights of the Child (1989)) นอกจากนี้หลักปฏิบัติด้านการแพร่ภาพและกระจายเสียงของ Ofcom ยังกำหนดให้ผู้ประกอบกิจการใช้ความระมัดระวังสวัสดิการทั้งด้านกายภาพและด้านอารมณ์ของบุคคลอายุต่ำกว่า 18 ปีที่มีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องในรายการ

8) การเมือง นโยบายสาธารณะ และการสำรวจประชามติ (Politics, Public Policy and Polls)

ตามปกติแล้ว รัฐบาลจะเป็นแหล่งข่าวหลักของสื่อมวลชนในทางการเมือง แต่ความคิดเห็นของพรรคการเมืองอื่นก็ต้องถูกนำเสนอให้ประชาชนได้รับทราบด้วย สื่อมวลชนอาจทำการสำรวจความคิดเห็น การส่งแบบสอบถาม การโทรศัพท์ และการเปิดรับความคิดเห็นออนไลน์ได้ ซึ่งล้วนแล้วแต่มีประโยชน์ในการทำให้สื่อมวลชนได้รับทราบความรู้สึกของผู้ฟังและผู้ชม และเพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการชี้นำผู้ฟังและผู้ชมไปในทางที่ผิด BBC ควรจะเอาใจจริงเอาใจใช้ในการใช้ภาษาที่ถูกต้องตรงประเด็น เอาใจจริงเอาใจในการตรวจสอบวิธีการสำรวจประชามติของตน และต้องคำนึงถึงความเที่ยงตรงและความเป็นกลางอยู่เสมอ

9) สงคราม การก่อการร้าย และภาวะฉุกเฉิน (War, Terror, and Emergencies)

BBC มีความรับผิดชอบพิเศษต่อประเทศอังกฤษและผู้ฟัง/ผู้ชมนานาชาติด้วย เมื่อมีการรายงานข่าวเรื่องความขัดแย้ง สงคราม การก่อการร้ายและการวางแผนการก่อการร้าย รวมทั้ง

เหตุฉุกเฉิน ซึ่งประชาชนจำนวนมากทั่วโลกสามารถติดตามข่าวสารและข้อมูลที่ถูกต้องเที่ยงตรงจาก BBC ได้ และประชาชนก็หวังว่าพวกเขาจะได้รับการวิเคราะห์เหตุการณ์ที่ถูกต้องตามบริบทและเป็นกลางรวมทั้งการให้มุมมองที่หลากหลาย ในช่วงเวลาเช่นนั้น BBC ต้องมีความรอบคอบระมัดระวังในการปฏิบัติตามหลักการเรื่องความเที่ยงตรงและเป็นกลาง แม้ในบางกรณีจะไม่สามารถรายงานความจริงทั้งหมดได้ เนื่องจากถูกควบคุมโดยกฎหมายบางประเภท นอกจากนั้น การใส่อารมณ์ในการรายงานข่าวก็มีความสำคัญ เช่น เมื่อรายงานข่าวเกี่ยวกับความเสี่ยง การสูญเสียชีวิต และการเจ็บปวดหรือความสิ้นหวัง เพราะอาจทำให้ผู้ฟัง/ผู้ชมเกิดอารมณ์ร่วมและหวาดกลัว และบางคนอาจมีครอบครัวและญาติมิตรเกี่ยวข้องกับเรื่องเหล่านั้นด้วย BBC จึงต้องใช้ความระมัดระวังอย่างมากในการรายงานเรื่องราวที่เป็นความเจ็บปวดของผู้อื่น ส่วนในภาวะสงคราม การก่อการร้าย หรือภาวะฉุกเฉิน BBC ควรมีการทบทวนรายการที่ออกอากาศประจำว่ามีสิ่งใดที่ไม่เหมาะสมกับภาพการณ์เหล่านั้นหรือไม่

10) ศาสนา (Religion)

BBC มีความเคารพในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานในควมมีเสรีภาพในการแสดงออก ความรู้ผิดรู้ชอบ และศาสนา ซึ่งรวมถึงเสรีภาพของบุคคลในการสักการะ สั่งสอน ปฏิบัติ และเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา BBC จะหลีกเลี่ยงการสร้างความกระตือรือร้นจิตใจที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งกระทำได้โดยการระมัดระวังมิให้รายการของเราถูกใช้เป็นการลบหลู่ความเชื่อทางศาสนาของผู้อื่น ในขณะที่ยังคงรักษาสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกของตน

11) ความซื่อตรงต่อจรรยาบรรณและความเป็นอิสระจากผลประโยชน์ภายนอก (Editorial Integrity and Independence from External Interests)

BBC มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในประเทศอังกฤษและทั่วโลกเพราะยึดมั่นในหลักจรรยาบรรณและความเป็นอิสระจากการแทรกแซงทางการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองหรือกลุ่มรณรงค์ใดๆก็ตาม ผู้ฟังและผู้ชมจะต้องมีความมั่นใจว่าสิ่งที่ BBC นำมาเสนอต่อสาธารณะไม่ได้เป็นผลมาจากการชี้นำของกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มกดดันใดๆ หรือเป็นการสนองผลประโยชน์ส่วนตัวของผู้เสนอรายงานนั่นเอง

12) ความขัดแย้งของผลประโยชน์ (Conflicts of Interest)

กรณีความขัดแย้งของผลประโยชน์หรือผลประโยชน์ทับซ้อนอาจเกิดขึ้นเมื่อกิจกรรมภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้องและมีผลต่อชื่อเสียงของ BBC ด้านความน่าเชื่อถือ ความเป็นอิสระ และควมมีมาตรฐาน ผู้ฟังและผู้ชมของ BBC ต้องสามารถเชื่อมั่นได้ว่าการตัดสินใจของ BBC ไม่ได้รับอิทธิพลจากผลประโยชน์ภายนอก แรงกดดันทางการเมืองหรือทางการเมืองพาณิชย์ หรือผลประโยชน์ส่วนตัวของบุคคลอื่น ผลประโยชน์ทับซ้อนสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกภาคส่วนของการทำรายการและเนื้อหา ดังนั้น ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องตระหนักและใช้ความระมัดระวัง ผู้ผลิตรายการไม่ควรมีผลประโยชน์ภายนอกที่ไม่เหมาะสมและอาจกระทบถึงความน่าเชื่อถือและความเป็นกลางของรายการและเนื้อหาที่ผลิตให้ BBC ได้ ดังนั้น ทีมงานของ BBC จึงต้องมีการรายงานผลประโยชน์ส่วนตัวซึ่งอาจกระทบต่องานของ BBC

13) ความรับผิดชอบต่องาน (Accountability)

BBC มีความรับผิดชอบต่อผู้ชมและผู้ฟัง จะต้องเปิดเผย โปร่งใส และตรงไปตรงมากับผู้ชมผู้ฟังซึ่งมีความนิยมเชื่อถือและมีความสัมพันธ์อันดีกับ BBC มาอย่างต่อเนื่องยาวนาน หากเกิดข้อผิดพลาดขึ้นก็ต้องยอมรับผิดและเรียนรู้จากความผิดพลาดนั้นๆ

จะเห็นว่า Editorial Guidelines ของ BBC นั้น มีที่มาจาก แนวทางการผลิตรายการ (Producer Guidelines) ของ BBC ซึ่งแสดงถึงมาตรฐานและค่านิยมขององค์กรในการทำหน้าที่สื่อมวลชนที่มีคุณภาพ และเป็นกรอบจริยธรรมของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ คือวิฤกระบายเสียงและโทรทัศน์ซึ่งมีผู้นำไปใช้และกล่าวถึงมาก Editorial Guidelines ของ BBC มีการทบทวนครั้งล่าสุดเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2548 เพื่อให้มีความเหมาะสมและทันการณีกับบริบทของสื่อและสังคมที่เปลี่ยนแปลง

กรณีศึกษาในต่างประเทศ

กรณีที่ 1: Food Lion VS ABC

เมื่อปี พ.ศ. 2535 นักข่าวสองคนจากสถานีโทรทัศน์เครือข่าย ABC (American Broadcasting Company) แห่งประเทศสหรัฐอเมริกาได้ปลอมแปลงประวัติตนเองเพื่อสมัครเข้าทำงานในห้างสรรพสินค้า Food Lion เพื่อหวังที่จะได้โอกาสแอบบันทึกเทปภาพกระบวนการเตรียมบรรจุเนื้อสัตว์ที่ไม่ได้มาตรฐาน โดยทางสถานีได้ทราบเบาะแสว่าทางห้างได้นำเนื้อสัตว์ที่ขายไม่ได้และพ้นวันหมดอายุแล้วมาแปรรูป โดยบุคคลสมกันแล้วใส่บรรจุภัณฑ์ใหม่เพื่อนำกลับไปวางจำหน่ายอีกครั้ง พฤติกรรมดังกล่าวนับเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภคและสาธารณสุขอย่างยิ่ง หลังจากทางสถานี ABC ได้นำภาพวิดีโอที่แอบบันทึกได้ไปออกอากาศ ห้าง Food Lion ได้ดำเนินการฟ้องร้องและเรื่องจบลงที่ศาลชั้นอุทธรณ์ โดยศาลมีคำพิพากษาว่าสถานีโทรทัศน์เครือข่าย ABC มีความผิดโทษฐานจงใจปลอมใบสมัคร แต่ศาลพิจารณาว่า การกระทำดังกล่าวมีความจำเป็นต่อการได้มาซึ่งหลักฐานและเพื่อยุติการกระทำที่ร้ายแรงต่อสุขภาพของชาวอเมริกัน ดังนั้น ศาลจึงลงโทษปรับเงินสถานีโทรทัศน์เครือข่าย ABC เพียงจำนวน 2 ดอลลาร์หรือ ประมาณ 60 บาท

คดีความข้างต้นแม้เป็นเรื่องทางกฎหมายอาญา แต่การพิจารณาของคุณลูกขุนในประเทศสหรัฐอเมริกาชี้ให้เห็นว่าจริยธรรมคือพื้นฐานสำคัญที่ต้องนำเข้ามาร่วมในการพิจารณาความผิดดังกล่าว และการที่ศาลยอมรับว่า การปลอมตัวของนักข่าวเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล ถือเป็นการหลอกลวงอย่างหนึ่งต่อนายจ้าง (Food Lion) จึงได้ตัดสินลงโทษทางกฎหมาย แต่ศาลก็ถือว่าการกระทำดังกล่าวนับเป็นการกระทำที่มุ่งประโยชน์แก่ส่วนร่วม และการกระทำของสถานีโทรทัศน์ ABC นั้นก็ได้เป็นการทำลายธุรกิจของ Food Lion ซึ่งศาลพิจารณาว่า Food Lion เลือกที่จะทำลายธุรกิจและชื่อเสียงตนเองจากการกระทำที่ไร้ศีลธรรมอันอาจสร้างอันตรายต่อสุขภาพสาธารณะ จากคดีนี้จะเห็นได้ว่าการตัดสินใจของนักข่าวนั้นนับเป็นเรื่องล่อแหลมและก็นับเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับจริยศาสตร์เชิงหน้าที่ (Duty ethics) ที่ Immanuel Kant กล่าวไว้ว่า ความจำเป็นใดๆ ในการปฏิบัติ

หน้าที่ ต้องตั้งอยู่บนฐานของความถูกต้องที่เป็นที่ยอมรับได้ในทุกสังคม ทุกกาลสมัย ซึ่งความดีและจริยธรรมคือสิ่งที่ถูกต้องและยอมรับกันในทุกสังคม

กรณีที่ 2: ปาปารัซซี

การตามถ่ายภาพคนดัง (paparazzi) ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่คนดัง และเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล บางครั้งก่อให้เกิดผลร้ายอย่างไม่คาดคิด ถึงกับเป็นเหตุแห่งการสิ้นพระชนม์ของไดอานา เจ้าหญิงเวลส์ มาแล้ว เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2540 ในประเทศฝรั่งเศส เพราะพระองค์ต้องการหนีช่างภาพที่ติดตามถ่ายภาพพระองค์และแฟนหนุ่ม

สำหรับในประเทศไทย ประเด็นการละเมิดจริยธรรมของสื่อในปัจจุบันมีความใกล้เคียงกับในต่างประเทศมากขึ้น เนื่องจากมีเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ช่วยให้สื่อสามารถเก็บภาพและบันทึกเสียงได้อย่างรวดเร็วโดยที่ผู้ตกเป็นข่าวอาจไม่ทันรู้ตัว และการเพิ่มขึ้นของการแข่งขันในการทำข่าวและการนำเสนอข้อมูลและรายการต่างๆ ก็มีส่วนทำให้สื่อมวลชนคำนึงถึงประเด็นด้านจริยธรรมน้อยลง

กรณีศึกษาในประเทศไทย

กรณีที่ 1 บริษัทไร่ส้ม

เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2555 สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ แกลงการณ เรื่องพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของสื่อมวลชน กรณีบริษัทไร่ส้ม

ตามที่ปรากฏต่อสาธารณชน กรณีคุณสรยุทธ สุทัศนะจินดา พิธีกรและผู้ดำเนินรายการโทรทัศน์ และบริษัทไร่ส้ม มีส่วนพัวพันกับการทุจริตเงินรายได้โฆษณา ของบริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) ซึ่งต่อมาคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) ได้ชี้มูลความผิดและอยู่ระหว่างการดำเนินคดีทางกฎหมายนั้น ในฐานะที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน ซึ่งต้องอาศัยความเชื่อถือ ไว้วางใจของประชาชนเป็นสำคัญ กรณีจึงมีเหตุผลที่สังคมควร

ต้องตั้งคำถาม และสภาวิชาชีพที่เกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการตามขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ซึ่งเป็นองค์กรอิสระ มีหน้าที่ในการกำกับ ดูแลเรื่องจริยธรรมของ สื่อมวลชน ได้ตระหนักถึงภาระหน้าที่ดังกล่าว ถึงแม้ผู้ถูกกล่าวหาจะได้เป็นสมาชิกโดยตรง แต่ก็ นับเป็นการรับผิดชอบร่วมกับองค์กรสื่ออื่นๆ ที่จะต้องยืนยันหลักการการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ดี ที่ต้องไม่ประพฤติ ปฏิบัติการใดๆ อันจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ ซึ่งในกรณี เช่นนี้ พฤติกรรมของผู้ถูกกล่าวหาแม้จะยังไม่มีบทสรุปทางกฎหมาย แต่ในแง่ของการประกอบวิชาชีพ นับว่าไม่เหมาะสม มีการกระทำที่สุ่มเสี่ยงต่อการละเมิดจรรยาบรรณแล้ว

สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ เห็นว่า ประชาชนผู้บริโภคข่าวสาร ควรได้รับข้อมูล ข้อเท็จจริง โดยครบถ้วน และใช้วิจารณ์ญาณในการเลือกรับสื่อบนพื้นฐานของความซื่อสัตย์ ไว้วางใจได้ ของ สื่อมวลชน ในขณะเดียวกันผู้ถูกกล่าวหาสมควรพิจารณาตัวเอง เพื่อธำรงรักษาสถาบันสื่อทั้งระบบ ให้เป็นที่เชื่อมั่น และศรัทธาของประชาชนต่อไป

กรณีที่ 2 ละครเหนือเมฆ

วันที่ 23 มกราคม 2556 นางมนพร เจริญศรี ส.ส.นครพนม พรรคเพื่อไทยในฐานะโฆษกกมธ. ๖ แลงลงว่า กรรมการฯยังได้พิจารณากรณีการ ระับการออกอากาศละครเหนือเมฆ 2 ทาง สถานีโทรทัศน์ช่อง 3 โดยนายสมรักษ์ ณรงค์วิชัย รองกรรมการผู้จัดการฝ่ายผลิตรายการช่อง 3 ได้ เข้าชี้แจงว่าทางช่องมีข้อกำหนดให้ผู้กำกับ การ แสดงต้องส่งบทละครให้ตรวจสอบ แต่เนื่องจาก

ปัจจุบันผู้กำกับคนเดียวต้องทำละครหลายเรื่องพร้อมกัน ทำให้ส่งบททั้งหมดไม่ทัน แต่ได้ส่งเป็นตอนๆ ให้ตรวจสอบ ซึ่งกรณีละครเหนือเมฆ 2 เคยตกเดือนผู้กำกับว่ามีเนื้อหาสร้างความแตกแยกในสังคม ค่อนข้างสูง และเนื้อหา 3 ตอนที่เหลือซึ่งไม่ได้ออกอากาศหนักกว่าที่นำเสนอไปแล้ว ดังนั้นจึงไม่เหนือ ความความคาความที่ตอนจบถูกแบนพร้อมยืนยันว่าไม่มีผู้มึบารมีสั่งช่อง 3 แบนละครเรื่องนี้ อย่างไรก็ตาม กมธ.๖ได้กำชับผู้กำกับการสร้างละครทุกเรื่องไม่ใช้นักถึงแต่เรตติ้ง ต้องดูเรื่องของจริยธรรม คุณธรรม ไม่ใช่มีแต่ประเภทย่งผัวแย่งเมียหรือก่อให้เกิดความเข้าใจผิด ให้นักการเมืองเป็นแพะ เหมือนเรื่องเหนือเมฆ 2

การศึกษาวิจัยเรื่องจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยได้สนับสนุนให้ศูนย์ศึกษานโยบายการสื่อสาร มสธ. ดำเนินการวิจัยเรื่องจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน ซึ่งดำเนินการระหว่าง พ.ศ. 2554-2556 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามจริยธรรมของสื่อมวลชนมีอยู่ 4 ประการ คือ 1) ด้านเจ้าของทุน ธุรกิจรวมไปถึงผู้ปฏิบัติงาน 2) ด้านการเมือง 3) ด้านภาครัฐ และ 4) ด้านภาคประชาชน

1) ปัญหาอุปสรรคด้านเจ้าของทุน ธุรกิจมีส่วนสำคัญในการกำหนดโครงสร้าง ทิศทาง เนื้อหา และบทบาทต่างๆ ของสื่อมวลชน จนอาจทำให้สื่อขาดการคำนึงถึงจริยธรรม เนื่องจากมุ่งไปที่ระบบทุนมากกว่าความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งอำนาจของทุนนี้สามารถส่งผลกระทบไปถึงระดับ ผู้ปฏิบัติงานสื่อมวลชนได้

2) ปัญหาอุปสรรคด้านการเมือง การเมืองมีความสัมพันธ์กับจริยธรรมสื่อใน 2 ลักษณะ คือ 1) การแทรกแซงสื่อเพื่อผลประโยชน์หรืออำนาจแก่ฝ่ายตน รวมถึงการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ ระหว่างกัน และ 2) ความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นเจ้าของสื่อกับการเป็นนักการเมือง นอกจากนั้นจะ เห็นได้ว่า ปัจจุบันนี้สื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับการเมืองในรูปแบบต่างๆ มากขึ้น

3) ปัญหาอุปสรรคด้านภาครัฐ ส่วนใหญ่รัฐจะเป็นผู้กำหนดนโยบายโดยไม่คำนึงถึงความ เป็นจริง หรือในทางปฏิบัติ รัฐไม่ได้ให้การสนับสนุนและส่งเสริมอย่างต่อเนื่องจริงจัง หรือบางครั้งสื่อก็ มีการเผชิญกับอำนาจรัฐ

4) ปัญหาอุปสรรคด้านประชาชน คือการที่ประชาชนขาดความรู้เท่าทันสื่อ และขาดการมี ส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน จึงไม่สนใจในประเด็นเชิงจริยธรรมของสื่อมาก เท่าที่ควร ส่งผลให้สื่อละเลยจริยธรรมและเอาความนิยมของประชาชนมาเป็นข้ออ้าง

การวิจัยนี้มีส่วนหนึ่งเป็นการสำรวจความคิดเห็นกลุ่มสื่อมวลชนและกลุ่มประชาชนจำนวน 400 คน ซึ่งพบว่า ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับประเด็นที่ควรถูกกำหนดไว้เป็น จริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนในระดับมากที่สุด 10 ประเด็นแรก ได้แก่ 1) ความเป็นกลาง ไม่ลำเอียง ในการทำหน้าที่สื่อมวลชน 2) ความถูกต้องแม่นยำในการนำเสนอข้อมูล 3) ความรับผิดชอบต่อสังคม 4) การคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ 5) การเคารพสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้อื่น 6) การนำเสนอ ข้อมูลที่ไม่บิดเบือนจากความเป็นจริง 7) การไม่ใช้วิชาชีพสื่อมวลชนเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ 8) ความซื่อสัตย์และการยึดมั่นเกียรติภูมิแห่งวิชาชีพสื่อมวลชน 9) การแสดงความรับผิดชอบต่อ ผู้เสียหายและแหล่งข้อมูล และ 10) ความระมัดระวังในการแสดงความคิดเห็นส่วนตัว

อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนนั้นมีอยู่มากมาย ซึ่ง จริยธรรมของสื่อมวลชนแต่ละสื่อในแต่ละสังคมย่อมมีความแตกต่างกันไปบ้างตามลักษณะการทำงานของ สื่อแต่ละประเภท และบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละสังคมที่สื่อเหล่านั้นทำหน้าที่อยู่ แต่ พบว่าการให้สื่อกำกับดูแลตนเองไม่ได้บังเกิดผลดีแก่สังคมเสมอไป เพราะสื่อมักช่วยเหลือกันและไม่มี อำนาจในการใช้มาตรการทางกฎหมายในการลงโทษ ดังนั้น วิธีการกำกับดูแลจริยธรรมในวิชาชีพ สื่อมวลชนจึงควรให้หลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น องค์กรสื่อและองค์กรวิชาชีพสื่อ ภาครัฐ สถาบันการศึกษา และประชาชนผู้บริโภค

%%%%%%%%%

รายการอ้างอิง

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

จักรกฤษณ์ เพิ่มพูน (2554) จริยธรรมสื่อ *ศูนย์ศึกษากฎหมายและนโยบายสื่อมวลชน* ค้นคืนเมื่อวันที่ 10 เมษายน 2556 จาก <http://www.thaimedialaw.org/index.php?option=comcontent&view=category&layout=blog&id=8&Itemid=15>.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553

พระราชบัญญัติการกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553

British Broadcasting Corporation. (2013). *Editorial Guidelines: The BBC's Values and Standards*. Online. Retrieved on September 28, 2012 from <http://www.bbc.co.uk/editorialguidelines>.

Food Lion v. ABC 194 F.3d 505 (4th Cir. 1999) Retrieved on September 26, 2012 from <http://bulk.resource.org/courts.gov/c/F3/194/194.F3d.505.-92-592-6.97-2564.97-2492.html>.

Leslie, L.Z. (2004). *Mass Communication Ethics: Decision Making in Postmodern Culture*. (2nd Ed.) New York: Houghton Mifflin.

McQuail, D. (2010). *McQuail's mass communication theory*. London: SAGE.

UNESCO. (a). (2012). *Communication and Information: United States of America*. Retrieved on September 29, 2012 from <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/freedom-of-expression/professional-journalistic-standards-and-code-of-ethics/north-america/united-states-of-america/>

%%%%%%%%%

*ผศ.พ.ต.ท.หญิง ดร.ศิริวรรณ อนันต์โท ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษานโยบายการสื่อสาร มสธ.
e-mail: s_anantho@yahoo.com
www.compolicy.org